

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Bc. Barbora Macková

**Vliv veřejného mínění na environmentální postoje
politických stran v Evropě**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jakub Lysek, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 26.4.2023

Bc. Barbora Macková

Podpis: .....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. Jakobovi Lyskovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které napomohly k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Veřejné mínění a environmentální politika	9
1.1. Veřejné mínění a jeho definice.....	9
1.2. Jak zkoumat vztah veřejného mínění k ideologii politické strany.....	12
1.3. Environmentalismus.....	12
1.4. Propojení ideologie stran a environmentalismu	14
1.4.1. Vztah konzervatismu a environmentalismu.....	14
1.4.2. Vztah liberalismu a environmentalismu	16
1.4.3. Vztah pravicových a levicových politických stran k environmentalismu	19
2. Metodologie.....	22
3. Analýza vývoje environmentálního mínění veřejnosti.....	26
4. Analýza vztahu změny environmentálního mínění veřejnosti a změny zelené politiky politických stran.....	34
4.1. Státy s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby	34
4.1.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy.....	36
4.1.1.1. Rakousko.....	36
4.1.1.2. Dánsko.....	37
4.1.1.3. Německo.....	39
4.2. Státy se střední obavou veřejnosti z environmentální hrozby.....	41
4.2.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy.....	42
4.2.1.1. Česká republika	42
4.2.1.2. Estonsko	44
4.2.1.3. Polsko.....	45
4.3. Státy s nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby.....	47
4.3.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy.....	48

4.3.1.1.	Španělsko	48
4.3.1.2.	Řecko.....	50
4.3.1.3.	Portugalsko.....	52
Závěr		54
Seznam použitých zkratk		58
Seznam obrázků, tabulek, grafů a modelů		60
Prameny a literatura		62
Abstrakt.....		73
Abstract.....		74

Úvod

Již řadu let se mezi akademiky hovoří o změnách probíhajících na planetě Zemi, které mohou mít za následek krizi naší společnosti. Debata ohledně životního prostředí je rozsáhlá a zahrnuje spousty komplexních vědeckých výstupů a doporučení. Jelikož se ale jedná o problematiku fungování celé společnosti a také problematiku vzorců chování, které si lidé v průběhu let osvojili, nejsou řešení environmentální zátěže snadná a předpokládají určité změny životního stylu u každého občana. I díky tomu nezůstal diskurz o environmentálních otázkách pouze v akademické a vědecké obci, ale stal se součástí konverzací nejen politicky vlivných osobností ale i běžných občanů. Tato debata není žádnou novinkou posledních let, avšak kontinuálním procesem, který se oživuje s každým dalším extrémním výkyvem počasí, ohroženým živočišným či rostlinným druhem a důkazem škodlivosti látek, se kterými společnost přichází dennodenně do styku.

Hlavní pozornost je v této diplomové práci věnována veřejnosti a její podpoře zelené politiky společně s mírou zelené politiky politických stran. Nástroje veřejnosti ovlivňovat politickou agendu jsou však omezené a samo veřejné mínění není zcela nezávislé na politicích a dalších faktorech jako jsou např. média, sociální síť, vzdělání atd. (Iyengar & Kinder, 2010; Zaller, 2000). Preference veřejnosti do svých politik zakomponovávají již samotné politické strany, které ve volbách soutěží. Na druhou stranu politici svými výstupy do určité míry názory veřejnosti sami utvářejí. Vztah je oboustranný, a tudíž si diplomová práce nedává za cíl vysledovat kauzalitu tohoto vztahu, ale pokusí se odpovědět, zdali tento vztah existuje v oblasti environmentální politiky. Mezi studie, analyzující zdali politické strany odráží veřejné mínění ve své politice, patří práce od Stimsona et al. (1995) *Dynamic Representation*, kde se dozvídáme, že politické strany obecně reagují na posuny ve veřejném mínění změnou své politiky. Toto tvrzení bylo potvrzeno také v dřívějších pracích od Monroe (1979) a Pagea s Shapiroem (1983). Celá problematika vztahu veřejného mínění a tvorby politiky je ale složitější, což odhalily teprve pozdější studie. Například výzkum Adamse et al. (2004) *Understanding Change and Stability in Party Ideologies: Do Parties Respond to Public Opinion or to Past Election Results?* přidal ke Stimsonovu zjištění závěr, že politické strany sice reagují na posun veřejného mínění, ale pouze pokud je tento posun v opozici k jejich politice. To znamená, posune-li se obecně veřejné mínění ve směru k ideím, které politická strana nepropaguje, je více pravděpodobné, že se strana začne vychylovat ideologicky směrem k tomuto mínění, jelikož by se mohla ocitnout brzy v nevýhodě. Některé typy stran (jako zelené strany, komunistické a radikálně-pravicové) ale na ideologické posuny veřejnosti nereagují

a posouvají svou politiku pouze, změni-li se mínění jejich voličů (Adams et al. 2006). V rovině tradičních stran pak další z výzkumů Adamse et al. (2009) přišel se závěrem, že levicové strany reagují na veřejné mínění o dost méně než strany středové a pravicové. Nevýhodou všech Adamsových prací je ale fakt, že data jsou sbírána pouze v zemích západní Evropy a pouze v období konce 70. až konce 90. let. Tyto závěry jsou tak značně regionálně a časově ohraničeny. Další velkou nevýhodou je, že Adams et. al (2004, 2006 a 2009) podrobují průzkumu pouze dimenzi pravo-levé ideologické škály. Studie se nevěnují jednotlivým ideám zvlášť. Tyto problémy do jisté míry řeší O'Grady s Abou-Chadi (2019) ve své práci *Not so responsive after all: European parties do not respond to public opinion shifts across multiple issue dimensions*, kde argumentují, že měření pravo-levé ideologické škály je velice zavádějící, jelikož autoři vycházejí z dotazníkového šetření Eurobarometer, kde se respondent sám zařazuje na této škále. Lidé často nemají dostatečnou znalost o tom, co je pravice a co levice. Politické idee tak O'Grady a Abou-Chadi neměřili v pravo-levé dimenzi avšak v dimenzi ekonomické, sociální/postmateriální dimenzi a nakonec dimenzi nacionální/imigrační. Výsledky jejich výzkumu ukázaly, že strany na změnu ve veřejném mínění nereagují. Jediné signifikantní výsledky byly ve vztahu k imigraci, kdy krajně-pravicové politické strany přitvrdily ve své imigrační politice v době, kdy se mínění naklonilo v jejich prospěch.

Práce O'Gradyho a Abou-Chadi (2009) obsahovala, jak je výše zmíněno, také postmateriální hodnoty, do kterých se řadí environmentalismus. V práci Lowe et al. (2011) se ale můžeme dočíst, že environmentální problémy jsou více ekonomického charakteru a měly by být zvažovány ve studiích zvlášť. To, že by se problematiky spojené s výzkumem vztahu veřejného mínění a preferencí politických stran měly zkoumat zvlášť rozebírá ve své studii také Broockman (2016), který říká, že agregujeme-li názory občanů, můžeme ztrácet mnoho informací a odpovědi respondentů zkreslit. Hypotetickým příkladem je v jeho práci respondent, který na jednu problematiku odpoví silně liberálně a na druhou silně konzervativně, kvůli čemuž se na škále objeví uprostřed, i když je jeho světonázor spíše smíšený nežli středový. Díky těmto faktům bude v této práci analýze podrobena pouze dimenze environmentalismu.

Jak bylo ukázáno již v odstavcích výše, politické strany nejsou homogenní institucí. Vztah k veřejnému mínění se liší v závislosti na typu strany. Pro tuto práci byly vybrány faktory pravo-levé ideologické škály a liberálně-konzervativní dělení politických stran. Větší důraz bude přitom kladem na liberálně-konzervativní linii, která není v politologických výzkumech zabývajících se podporou environmentalismu politických stran tolik využívanou

proměnnou. Podíváme-li se do obecných závěrů mnohých akademiků, dočítáme se, že jedinci, kteří mají tendenci více podporovat liberální hodnoty také více věří v hrozbu klimatické změny, a tudíž více podporují zelenou politiku. Naopak konzervativně smýšlející jedinci jsou ke klimatické změně skeptičtí (Hetherington & Suhay, 2011; McCright & Dunlap, 2011). Konzervativní voliči tak zastávají spíše materiální, tradiční hodnoty, kdežto liberální voliči zastávají hodnoty postmaterialistické a progresivní. Tato polarizace by se následně měla promítat do politiky liberálních a konzervativních stran.

Tento jev lze silně pozorovat v USA, kdy liberálnější Demokráté podporují zelenou politiku daleko více než konzervativní Republikáni (McCright, Dunlap, Marquart-Pyatt 2015). Žádné studie ale nezkoumají tento jev v zemích Evropské unie (EU). Ačkoliv například práce McCrighta, Dunlapa a Marquart-Pyatt (2015) *Political ideology and views about climate change in the European Union* srovnává právě liberálně-konzervativní dělení politických stran v USA a jejich pohledu na environmentalismus se zeměmi EU, ve skutečnosti se tato práce zabývá v evropských zemích pravo-levou škálou, nikoliv liberálně-konzervativní dimenzí. Lze argumentovat, že tyto dvě škály spolu do velké míry souvisí a že liberálnější politická strana bude pravděpodobněji také levicovějšího charakteru. Autorka diplomové práce ale argumentuje, že to nemusí být pravidlem a tento závěr je často utvářen na základně politiky zemí západní Evropy a USA. Liberálně-konzervativní dimenze, podíváme-li se na ni spíše z pohledu sociální/postmaterialistické problematiky nežli problematiky tržní/ekonomické, může mít v rozdílných zemích rozdílný vztah k pravo-levé ideologické škále. Příkladem, který naznačuje, že pravicové strany mohou být více liberální než strany levicové je strana TOP09, která se na pravo-levé škále řadí na pozici středo-pravice, avšak její politika zastává spíše liberálnější postmaterialistické hodnoty.

Tyto výsledky jsou do určité míry kvantitativně potvrzeny i ve zmiňované studii McCrighta, Dunlapa a Marquart-Pyatt (2015). Jelikož analýza odhalila, že levicové strany západní Evropy skutečně podporují environmentalismus více než strany pravicové, avšak tento výsledek neplatil u postkomunistických zemí EU. V těchto zemích totiž neexistuje jasná podpora zelené politiky politickou stranou ve vztahu k její pravo-levé ideologii. Tento výsledek byl potvrzen také ve studii Rohrschneider a Milese (2013) *Environmental Attitudes and Party Stances in Europe*.

Ačkoliv tedy máme jisté znalosti o tom, jak podporují jednotlivé typy stran postmateriální hodnoty, potažmo samotný environmentalismus, politologové nikdy

nezkoumali, zdali má posun v mínění občanů ohledně zelené politiky nějaký vztah k posílení či oslabení zelené politiky politických stran a zdali se liberální/konzervativní či pravicové/levicové strany ve své reakci na změnu v mínění veřejnosti liší.

Přestože se dle poznatků McCrighta, Dunlapa a Marquart-Pyatt (2015) a Rohrschneider a Milese (2013) nabízí rozdělit analýzu na státy postkomunistické Evropy a západní Evropy a analyzovat zvláště reakci tamních konzervativních/liberálních a pravicových/levicových stran, není tento postup kvůli charakteru dat vhodný. V případě studií, které provedli právě tito výzkumníci, byl tento postup možný, jelikož pravo-levá škála se pohybuje ve všech zemích ve stejném měřítku. Díky předběžné analýze ale autorka diplomové práce zjistila, že se pohledy Evropanů napříč zeměmi na problematiku otázky environmentalismu (dále nazýváno environmentální mínění) značně liší, což by mohlo zkreslit výsledky analýzy. Ve státech, kde se hodnoty environmentálního mínění pohybují stabilně v nižších procentech, totiž politické strany nemusí na změny v mínění občanů vůbec reagovat, jelikož jsou tyto změny marginální, a občany environmentální problematika tolik netrápí. Naopak ve státech, kde je stabilně vyšší environmentální mínění mohou politické strany na jeho změny reagovat pravděpodobně více, jelikož je environmentalismus v očích občanů vnímán jako důležité politické téma. Předběžná analýza environmentálního mínění ukázala, že je vhodné státy rozdělit do tří skupin:

1. Státy s vysokou obavou občanů z environmentální hrozby.
2. Státy se střední obavou občanů z environmentální hrozby.
3. Státy s nízkou obavou občanů z environmentální hrozby.

Podle těchto skupin bude dělena i samotná analytická část této práce. V každé skupině států budou zodpovězeny následující výzkumné otázky:

1. *Jak se liší reakce liberálních a konzervativních politických stran na posuny v environmentálním mínění veřejnosti?*
2. *Jak se liší reakce pravicových a levicových politických stran na posuny v environmentálním mínění veřejnosti?*

Do analýzy vstoupí země EU a Velká Británie, jelikož je v těchto zemích každý půl rok prováděno dotazníkové šetření Eurobarometer, které nabízí kvalitní data ohledně environmentálního mínění veřejnosti. Další data týkající se míry environmentální politiky politických stran a zařazení politických stran na pravo-levé ideologické škále jsou získány z datových souborů Manifesto project. Poslední proměnná liberální-konzervativní škála

pochází z dat V-democracy. Dostupnost dat také ovlivnila a omezila roky, které bylo možné do analýzy zahrnout. Eurobarometer totiž začal klást panelovou otázku, ze které čerpá tato diplomová práce, o něco později. Časové ohraničení této diplomové práce tak začíná rokem 2004 a končí rokem 2021. Tento fakt s sebou nese určitá omezení týkající se této diplomové práce. Ačkoliv se totiž národní politika a politické strany v Evropě liší, kvůli nedostatečnému počtu dat nemohou být evropské státy analyzovány kvantitativně každý zvlášť. Národní kontext je ale pro chápání změny v environmentální politice stran důležitý. Proto bude každá skupina států (s vysokou, střední a nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby) doplněna o stručnou kvalitativní část, kde bude rozebrána zelená politika tří vybraných států pro ucelení obrázku environmentální politiky na národní úrovni.

1. Veřejné mínění a environmentální politika

1.1. Veřejné mínění a jeho definice

Oxford Dictionary definuje veřejné mínění jako názory, které mají lidé ve společnosti na určitý problém. Debata ohledně konceptualizace veřejného mínění však není u konce a můžeme najít vícero proudů přístupů – jeden definuje veřejné mínění jako jednoduchou agregaci individuálních postojů (Childs, 1939) a druhý na něj nahlíží jako na vznikající produkt debaty a diskuse, který nelze „redukovat“ na jednotlivce (Blumer, 1948 Cooley, 1902). Třetí možný pohled na veřejné mínění, který vzešel z výzkumu využívající metodu hloubkových rozhovorů s běžnými lidmi (dotazovaný odpovídal na otázku, co si představuje pod pojmem veřejné mínění on sám), je chápání tohoto pojmu jako pohledu největšího (a nejhlasitějšího) počtu osob na určitý problém v určitém čase (Herbst, 1993). Tato práce se bude díky využívání dotazníkových šetření do určité míry držet právě třetího chápání pojmu veřejného mínění. Z definice bude vypuštěno pouze slovo „nejhlasitějšího“, jelikož to v dotazníkových šetřeních zachyceno nebývá.

Obecně se názory na vliv veřejného mínění na tvorbu politiky v akademické obci značně liší. Mezitím, co někteří akademici tvrdí, že úsudek občanů, jejich veřejné mínění, je podstatou demokracie (Dewey, 1927), jiní pochybují o schopnostech občanů formulovat efektivně názory na záležitosti, které jsou často vzdáleny jejich osobnímu životu a obávají se, že jsou lidé příliš řízení momentálními pocity a změnami nálad (Lippmann, 1922). Odrážet veškeré změny veřejného mínění do politické praxe by tak mohlo vést k chaotičnosti a nestabilitě státu. Další důvod pro zpochybnění tíhy veřejného mínění je, že průzkumy

poukazují na fakt, že politické znalosti občanů jsou velice povrchní (Lupia, McCubbins & Popkin, 2000). Mínění občanů je tudíž snadno ovlivnitelné a ne ve všech případech na něj lze brát ohled. Na druhou stranu se ale dle výzkumníků Pagea a Shapira (1992) povrchnost ztrácí v agregovaném veřejném mínění, které tvoří jakousi samostatnou entitu, na kterou je třeba se dívat v delším časovém horizontu. Jejich výzkum došel k závěru, že v nadpoloviční většině problémů je veřejnost v názorech konzistentní a v případě, že dojde k posunu v mínění, bývá taktéž koherentní, racionální, předpovědatelná a logicky odpovídá změnám v dané oblasti.

Veřejné mínění je odrazem názorů ve společnosti, kterými by se dle definice demokratického systému měly politické strany řídit, jelikož jej sami reprezentují (Mair, 2008). Politické strany reflektují názorové a postojevé proudy ve společnosti a tím získávají své voliče, kteří se s politickou stranou identifikují. Existuje ale nesouhlas s tímto postupem. Tento proud odmítá, aby se demokratický systém bezhlavě podřizoval preferencím veřejnosti (Mansbridge, 2003). Argumentace přitom vychází ze zmíněné skepse Lippamanna (1922) vůči schopnosti lidí formulovat efektivně názory. Podíváme-li se do oblasti empirických výzkumů na toto téma, starší studie říkají, že často existuje linie mezi tvorbou politiky a veřejným míněním a že se politika mění v návaznosti na změny v preferencích veřejnosti (Monroe, 1979; Page & Shapiro, 1983). Avšak jiné studie naznačují, že tento vztah není nijak silný a záleží na dalších institucionálních proměnných (Gilens, 2012; Peters & Ensink 2015). S oběma proudy studií lze v podstatě souhlasit, vezmeme-li v potaz jejich rozdílnou metodologii a rok publikace.

Podstatné je totiž rozdělit vliv veřejného mínění na tvorbu politiky a jeho vliv na ideologii politických stran. Tvorba politiky jako taková se totiž skutečně může úzce vázat s veřejným míněním, jelikož voliči podle svých názorů volí strany, které jejich postoje odrážejí co nejvíce (Stimson et al., 1995), a tudíž může docházet díky pravidelnosti voleb ke změně tvorby politiky. Odlišným mechanismům pak podléhají politické strany, které se snaží voliče získat, aby mohly prosazovat určité postoje. Jak tedy reagují politické strany na změny názorů ve společnosti? Nelze očekávat, že existuje jednotná formule pro všechny politické strany, která by na tuto otázku jednoznačně odpovídala bez žádných výjimek. Politické strany jsou totiž tvořeny rozdílnými politickými osobnostmi, jejichž motivace pro jejich politickou dráhu bývá taktéž odlišná. Podstatné je také zmínit, že ideologii politických stran zdaleka neovlivňuje pouze veřejné mínění, ale přítomny jsou i další faktory jako rozdílné politické, volební a stranické systémy (Cox, 1990; Dow, 2001).

Veřejné mínění se ale ukázalo taktéž jako signifikantní faktor pro ideologický posun politické strany. Výzkum Adams et al. (2004) pracující s daty Manifesto project a Eurobarometer zjistil, že posune-li se názorově veřejné mínění na pravolevé škále, politické strany mají tendenci reagovat přizpůsobením své ideologie. Platí, že vychýlí-li se mínění směrem doleva, bude strana, která je v nevýhodně k tomuto mínění (čili strana pravicová) přibližovat své postoje této nové realitě. To samé platí pro strany levicové. Při vychýlení mínění směrem doprava bude mít levicová strana tendenci posunout svou politiku taktéž více doprava. Opačný efekt ale sledován není. Posune-li se mínění veřejnosti k ideologii, kterou strana zástává, strana svou ideologii měnit nebude. Levicová strana se tudíž nestane ještě více levicovou, posune-li se mínění veřejnosti více doleva. Jestliže změna veřejného mínění nezpůsobuje politické straně zásadně nevýhodnou pozici, k posunu v ideologii strany nedojde. (Adams et al., 2004, Adams et al. 2006). Jako empirický příklad tato studie uvádí období konzervativní vlády Margaret Thatcher, která vedla k zásadnímu posunu ideologie Labouristů z levého spektra ke středu, což zachytila právě data Manifesto project. Další studie odhalují, že lze obecně tvrdit, že nálady ve společnosti dokáží předpovědět výsledek voleb, čili se dá předpokládat, že se jim sami politické strany do určité míry podřizují. Například studie Stimsona (1995) dokázala, že bylo-li nastavení společnosti v USA více liberální, bylo možné předpovědět úspěch Demokratické strany a při náladách konzervativnějších úspěch strany Republikánské.

Faktor nevýhody, způsobený politické straně posunem veřejného mínění od jejího politického směřování, ale nepůsobí na všechny strany stejně. Značně záleží na typu strany, která je nevýhodě vystavena. Například strany s užší ideologickou agendou tzv. niche strany (jako zelené strany, komunistické a radikálně-pravicové) na ideologické posuny veřejnosti nereagují a posouvají svou politiku pouze, změní-li se mínění jejich voličů (Adams et al., 2006). Ve skupině stran tradičních zase záleží na jejich ideologickém směřování. Strany levicové reagují na změny ve veřejném mínění méně než strany středové a strany pravicové (Adams et. al., 2009). Všechny zmíněné poznatky se ale týkají pouze pravo-levé ideologické škály a posunu veřejného mínění a politiky stran v rámci této škály.

Podíváme-li se na poznatky, které se netýkají pravo-levé ideologie, zjišťujeme, že strany obecně nereagují na posuny ve veřejném mínění (O'Grady & Abou-Chadi, 2009). Politické strany nezměnily svou politiku ani v případě, kdy došlo k posunu mínění v ekonomických otázkách a ani v sociálních/postmaterialistických. K jedinému posunu došlo v oblasti imigrační politiky, kdy krajně-pravicové politické strany svou imigrační politiku

značně přitvrdily a udělaly ji více restriktivní vůči imigraci v době, kdy jim bylo veřejné mínění v této problematice nakloněné (O'Grady & Abou-Chadi, 2009). To, jak reagují strany na změny veřejného mínění z pohledu liberálně-konzervativní dimenze známo není. Není ani známo, jak reagují strany na posuny v environmentálním mínění veřejnosti. Akademici přitom navrhují, aby se veřejné mínění přestalo agregovat do škál, jako je pravo-levá škála nebo postmateriální-materiální hodnoty (Broockman, 2016; Lowe et al., 2011). V takových škálách se totiž ztrácí spousta důležitých informací a tím mohou realitu značně zkreslovat.

1.2. Jak zkoumat vztah veřejného mínění k ideologii politické strany

Mnoho studií zabývajících se reflexí veřejného mínění v politice stran pracuje následujícím způsobem. Prvně je na základě názorů na určité politiky vypočítáno, do jakého ideologického směru se občan řadí. Tato škála bývá větinou hodnotově ekonomická pravice nebo levice (Broockman, 2016). Posléze bývají tyto hodnoty srovnány s postoji politických stran či politiků samotných. Těchto studií existuje velká řada, avšak jak výzkum Broockmana (2016) poukazuje, mohou vést k milným závěrům s nesprávným pochopením mínění veřejnosti jako takového. Broockman proto navrhuje dívat se na jednotlivé agendy zvlášť a nijak veřejné mínění neagregovat. Jako příklad uvedl případ, kdy dotazovaný odpověděl na jednu záležitost více liberálně a na druhou zase více konzervativně. Díky výpočtům pak skončí tento občan na škále někde uprostřed, což ale není korektní a namísto ideologických preferencí občana je měřena ideologická konzistentnost. Díky chybné metodologii tak není pravda, že pohled respondenta na svět pohybující se ve středu této škály znamená, že názory takového občana jsou skutečně politicky ve středu, jelikož jsme ztratili informaci, jak moc extrémní jeho názory byly. V případě, kdy je totiž pohled občana na jednu agendu extrémně konzervativní a na druhou agendu extrémně liberální, dostává se tento občan spíše do role ideologicky smíšeného politického směřování nežli středového. Broockman proto navrhl, aby se ve výzkumech zabývajících se spojitostí veřejného mínění a jednání politiků dívali výzkumníci spíše na jednotlivé agendy, nežli aby docházelo k jejich agregaci. Tyto závěry jsou reflektovány v této diplomové práci, která si proto vybrala environmentalismus jako jedinou studovanou agendu.

1.3. Environmentalismus

Environmentalismus je jedna z novějších ideologií, která se zabývá tím, jak společnost funguje v rámci přirozeného přírodního řádu. Environmentalisté věří, že by se příroda měla ochraňovat a opečovávat (Haq & Paul, 2011). Moderní forma environmentalismu vznikla koncem šedesátých let, kdy vzniklo několik environmentálních skupin zejména inicovaných studenty

vysokých škol a vznikl Den Země. Díky tomu se mnoho odborníků shoduje, že tento „nový“ environmentalismus byl ve skutečnosti primárně studentským hnutím (Dunlap & Gale, 1972; Dunlap et al., 1973; Rosenbaum, 1973).

Environmentální hnutí však existovala i před šedesátými léty, ale jejich postoje a všeobecné směřování bylo odlišné. Členové těchto hnutí byli většinou z řad vyšší střední třídy (Harry, 1969; Devall, 1970a). Důvod jejich snahy ochraňovat přírodu nebyl existencionalní nýbrž náboženský a hlavně estetický. Vysázení stromů v městských částech tak nebylo podpořeno argumenty o čistějším ovzduší nebo přirozeném chlazení ulic, ale jednalo se o estetickou stránku tamního sousedství. Velkou obavou byly rychle se rozrůstající průmyslové oblasti města a růst měst jako takový. Lidé si přáli zachovat krajinu pro její estetické a rekreační účely (Pepper, 1984).

K postupným změnám v přemýšlení environmentalistů dochází až po druhé světové válce, kdy se začala více rozvíjet vědecká ekologie (Fleming, 1972). Její kořeny jsou samozřejmě o něco starší. První obavy byly vzneseny v případě vlivu lidské činnosti na faunu a flóru. Závěr těchto studií jasně indikuje, že jakýkoliv lidský zásah do přírody má na tamní populace živočichů a rostlin negativní vliv (Harry & Harry, 1974). Obavy byly doplněny o slova nalehající na potřebu řešit tento stav věcí, jelikož na něm závisí lidské přežití. Tyto myšlenky se ale do politické ideologie environmentalismu dostávají skutečně až během let šedesátých. V této době bylo mnoho environmentálních národních lídrů z akademických řad vědců, kteří se ekologií profesionálně zabývali, například Barry Commoner, Rachel Carson nebo Paul Ehrlich. Environmentální problematika se z o něco povrchnější estetické stránky přesunula k závažné otázce přežití lidské společnosti nebo alespoň zachování stejné kvality života občanů.

V návaznosti na silící kampaně environmentálních skupin vznikaly v sedmdesátých a osmdesátých letech první silnější environmentálně založené politické strany (Bulgar, 1989). První úspěchy na celostátní úrovni zaznamenaly tyto strany na konci 80. a začátku 90. let v severní Evropě (Bennulf, 1995). Posléze zelené strany pronikly do evropské politiky jako relevantní strany, jelikož v té době tradiční strany nebyly schopny dostatečně reflektovat ve své agendě environmentální otázky. Nejsilnější strana zelených sídlící v Německu dokonce prohlásila: „Nejsme ani levice, ani pravice: jsme vpředu“ (Haq & Paul, 2011). Environmentalismus se stal později součástí programů nejen environmentálních stran.

K problematice životního prostředí se dnes vyjadřují politici zcela běžně napříč ideologickým spektrem.

1.4. Propojení ideologie stran a environmentalismu

1.4.1. Vztah konzervatismu a environmentalismu

Konzervatismus, stejně jako jiné velké ideologie, zasahuje do ohromného množství oblastí a v průběhu let nabírá různé formy, které se posléze dělí do odvětví. Kvůli tomu je uchopení konzervativních myšlenek složité, což vede k nutnosti tento termín v diplomové práci objasnit.

V této práci je ideologie chápána jako integrovaný věcný světový názor, který je tvořen hodnotami a idejemi, jež jsou propojeny (Gerring, 1997). Teoreticky se předpokládá, že individuální rozdíly v ideologii určují, jak lidé interpretují a reagují na aspekty svého politického a sociálního prostředí (Abramowitz & Saunders, 2006; Jost, Nosek & Gosling, 2008). Snad nejběžnějším významem ideologie je, že odkazuje na vědomě uspořádaný soubor politických přesvědčení. V tomto smyslu ideologie implikuje jakousi politickou filozofii, to znamená, že jednotlivec přijímá některé základní principy a vyvíjí si specifické názory, které jsou s nimi v souladu (Monroe, 1981).

Jednou z velkých ideologií je konzervatismus, na který se často nahlíží skrze optiku politických stran, které se za konzervativní prohlašují (Scruton, 2001). Je ale důležité uvědomit si, že tato ideologie se zdaleka netýká pouze politiky a v průběhu své existence se vyvíjela do různých odvětví. Prapůvodní a stále platnou podstatu konzervatismu představuje přirozený lidský strach z neočekávaných změn a zároveň lidský sklon k pravidelnosti a rutině (Hamilton, 2020). Ústředním bodem konzervatismu se tak stává pojem tradice. Samotné odvozené slovo „konzervovat“ lze synonymem popsat jako „uchovat“ či „zachovat“.

Jedním z druhů konzervatismu může být například temperamentální konzervatismus. Ten odkazuje na přirozenou povahu člověka stavět se proti jakýmkoliv podstatným změnám ve způsobu života, povahy práce a zábavy (Oakeshott, 1962). Dalším proudem v konzervativním myšlení může být Rossiterův (Rossiter, 1962) „vlastnický konzervatismus“ [z angl. „*possesive conservatism*“], který popisuje postoj člověka, který považuje něco za důležité a pro něj podstatné, co musí a chce bránit proti erozi a změnám, ale zároveň se to nemusí zdát důležité a podstatné pro nikoho jiného, nežli je on sám. S tím souzní i další Rossiterova myšlenka, že se představitelé a podporovatelé konzervatismu považují za členy společnosti, která stojí za to bránit proti reformám a revolucím (Rossiter, 1962 in Wells, 1978). Již z těchto postojů můžeme odvodit, že ochrana přírody může mít v konzervatismu své místo,

ale zároveň se může nacházet v pozici oponenta. Záleží na tom, v jaké fázi se daná společnost nachází, a k jakým hodnotám a postojům tamní konzervativci vzhlížejí. Hodnoty konzervativců totiž nemusí být vždy současné, ale může docházet k romantizování minulosti (Oakeshott, 1962).

O tom, že je konzervatismus vhodnou ideologií pro přijetí environmentálních myšlenek byl přesvědčen Rober Scruton, který prosazoval, aby konzervativci nahlíželi na ochranu životního prostředí jako na dlouhodobý cíl. Jeho argumentace vycházela přímo z jádra konzervativních myšlenek zmíněných výše, tedy z představy, že příroda je kulturním dědictvím a její ochrana se pojí se zachování tradic, tudíž by na environmentalismus měli konzervativci nahlížet jako na formu správcovství a odpovědnosti (Scruton 2010a).

V knize *Green Philosophy: How to Think Seriously About the Planet* Scruton vyvinul environmentální rámec, který zdůrazňuje význam regionalismu, vlastnických práv a tržního mechanismu. Tvrdil, že ochrany životního prostředí lze nejlépe dosáhnout dobrovolnou činností jednotlivců a komunit, spíše než vládními zásahy nebo regulacemi (Scruton, 2012). I když Scruton environmentální myšlenky prosazoval jako veskrze pozitivní, nebyl zastáncem používání centrální autority a globálního řízení jako prostředek pro prosazování environmentální politiky. Neznamená to však, že by Scruton zavrhoval regulace. Pokud je taková regulace dostatečně zacílena a podporuje chování jednotlivců a korporátů, které je v souladu s ochranou přírody, je regulace na místě a prospěšná (Scruton 2004; Scruton, 2010b).

Ačkoliv je konzervatismus z teoretického hlediska vhodný pro přijetí environmentálních myšlenek, reálná politika konzervativních stran je vůči environmentalismu často spíše skeptická. Například práce Hesse a Rennera (2019) odhalila, že v analyzovaných zemích (Francie, Německo, Nizozemsko, Španělsko a Velké Británie) konzervativní strany často vyjadřovaly podporu dekarbonizaci, avšak v reálu spoustu zákonů cílených na snižování emisí nepodpořily.

Dalším příkladem mohou být Spojené státy, kde Republikánská strana zastává značně smíšené názory v oblasti ochrany životního prostředí. Někteří republikánští politici podporují snahy o ochranu přírody a tržní řešení v oblasti změny klimatu, zatímco jiní popírají změnu klimatu způsobenou člověkem nebo usilují o zrušení environmentálních předpisů (Tyson, 2021). Například Trumpova administrativa zrušila mnoho environmentálních předpisů a odstoupila od Pařížské dohody o změně klimatu.

V Polsku čelí vládnoucí strana Právo a spravedlnost (PiS) kritice za to, že upřednostňuje hospodářský růst před ochranou životního prostředí a nebere ohled na environmentální otázky. Strana byla obviňována z podpory uhelného průmyslu, který je významným zdrojem emisí skleníkových plynů, a z odporu k opatřením pro řešení změny klimatu, jako je systém EU pro obchodování s emisemi a snahy o postupné ukončení těžby uhlí (Aljazeera, 2019). Kritici tvrdí, že přístup strany k ekologii neodpovídá požadavkům na řešení naléhavých problémů, kterým planeta čelí. Avšak u PiS došlo k určitému posunu a v roce 2020 ohlásila, že uhelné doly budou uzavřeny do roku 2049 (Euractiv, 2020).

Celkově lze říci, že konzervativní politické strany nezavrhnou environmentalismus zcela, avšak jejich zelená politika bývá často upozaděována ve prospěch ekonomických zájmů. K posunu směrem k více environmentální politice by u konzervativních stran mohlo dojít dojde-li k posunu environmentálního mínění veřejnosti směrem k větším obavám z environmentálních hrozeb. Proto ve své kvalitativní práci ohledně zelené politiky polských politických stran navrhuje Marcinkiewicz a Tosun (2015) vliv veřejného mínění na environmentální politiku stran více prozkoumat.

Z poznatků o reakcích politických stran na změnu veřejného mínění a vztahu konzervatismu a environmentalismu lze formulovat následující hypotézu:

H1: *Konzervativní strany budou posilovat svou zelenou politiku, zvýší-li se environmentální mínění veřejnosti.*

Strany tak budou činit, protože jsou kvůli své nižší podpoře zelené politiky vystaveny nevýhodě.

1.4.2. Vztah liberalismu a environmentalismu

Liberalismus je dominantní ideologií Západního industrializovaného světa již téměř dvě století (Vincent, 1998). Název této ideologie vychází z latinského slova „liber“, jež znamená svobodný. Liberalismus je jako každá velká teorie poněkud rozdílný v čistě ideologické teoretické formě a praktické formě liberální demokracie. V praktické formě se totiž jedná zejména o vizi svobodného trhu, svobodného podnikání a svobodného obchodu jako nezbytné podmínky pro realizaci individuálních životních cílů (Wissenburg, 2006). To však nutně neznamená, že každý existující systém volného trhu nebo každá forma podnikání na volném trhu je z liberální perspektivy žádoucí nebo obhajitelná – například nedobrovolné vykořisťování lidí prostřednictvím otroctví nebo zneužívání lidí obecně žádoucí není.

Liberální politická teorie nebyla vždy tou, která by doprovázela ideologii zelené politiky. Místo toho v dějinách environmentální ideologie převládali ekoanarchismus, eko-socialismus a ekofeminismus. Spojení environmentalismu a liberalismu, dominantní ideologie současného světa, přitahuje od přelomu tisíciletí velkou pozornost, protože se v této době začíná vztah těchto dvou ideologií měnit (Achterberg, 1993; Barry & Wissenburg, 2001; Coglianesi, 1998; Vincent, 1998). Výchozí body těchto ideologií jsou ale naprosto protichůdné a politicky vzdálené. Liberalismus se zaměřuje na individualismus, budování soukromého vlastnictví, podporu omezené vlády a podporu tržních mechanismů jako formy spravedlivého a efektivního rozdělování zdrojů. To vše je zpochybňováno myšlenkami environmentalismu (Dobson, 2001; Eckersley, 1992). Problém v nekompatibilitě liberalismu a environmentalismu přitom leží dle odborných debat zejména na straně liberalismu (Bell, 2002). Tato ideologii se totiž snaží být velice neutrální a nepojmenovává to, co by mělo být bráno za tak zvaný dobrý život. V této rovině leží prapůvod rozepře environmentalismu a liberalismu a také potenciál pro jejich možnou kompatibilitu. Mnohými je totiž teze neutrality liberalismu viděna jako postradatelná složka této ideologie či do určité míry modifikovatelný prvek (Dobson, 2001).

Důležitým předpokladem pro možné propojení těchto dvou teorií je představa o lidském rozumu a lidských hodnotách jako je úcta, morálka a ohleduplnost (Vicent, 1998). Z této perspektivy lze pak tvrdit, že politické hodnoty, které nevycházejí z moralizování, náboženských přesvědčení a filozofických doktrín, a které lidé přijmou jako racionální a vnímají je jako pozitivní, jsou ve své podstatě neutrální (Rawls, 1993). Jedná-li se totiž o politickou hodnotu, která je charakterizována nezbytnou podmínkou pro blahobyt lidské společnosti, je těžké tvrdit, že by nebyla tato hodnota pozitivní. Aplikuje-li se toto tvrzení na ochranu životního prostředí jakožto jádro environmentální ideologie, zdravé a čisté životní prostředí tvoří nezbytnou podmínku pro život lidí ve společnosti. Je-li tedy udržována hodnota spravedlivé společnosti, musí být udržováno také životní prostředí (Rawls, 1993). Bez udržitelného životního prostředí totiž hrozí kolaps lidské civilizace, a tím i konec samotného liberalismu.

Liberalismus má ale další genetickou vadu zděděnou z osvícenství, kterou nelze snadno odstranit (Eckersley, 1992). Jako politická teorie se liberalismus ze své podstaty zaměřuje na lidské blaho, takže nejen že staví zájmy, touhy a aspirace lidí před ostatní, ale také s nimi zachází jako s morálními. Tato teorie nebrala a stále nebere v potaz jiné zájmy a povinnosti (Wissenburg, 2006). Příroda je tak viděna jako užitečný zdroj, prostředek k dosažení lidských cílů. Jakkoli široké mohou být tyto cíle, liberalismus jako politická teorie je nutně

antropocentrický, a tudíž nutně protichůdný k antiantropocentrickým ekologickým teoriím. Z tohoto úhlu pohledu je nutně hrozbou pro ekologii.

Další vada potenciálního vztahu liberalismu a environmentalismu leží v definujícím rysu vývoje liberalismu jako takového a to v demokracii, která se dostala pod palbu kritiky environmentalistů již v 70. letech (Holmes, 1993; Ophul, 1976). Na jedné straně demokracie podporuje vyjádření krátkodobých individuálních (lidských) preferencí. Na druhou stranu demokracie do určité míry omezuje účinnost a efektivitu vlády. Ekologická krize si ale žádá drastická, nepopulární opatření, jejichž dobro bude viditelné až v dlouhodobém horizontu.

Environmentalisté obhajující demokracii se s tímto problémem vypořádali tak, že tvrdí, že není pravda, že demokracie není schopna reflektovat problémy a omezení v krátkodobém horizontu – postoj, který je nyní široce přijímán mezi zelenými politickými mysliteli prosazující „deliberativní demokracii“ a další posun západní demokratické praxe (Barry, 1999; Dryzek, 1990; Dobson, 2003; Schlosberg, 1999; Smith, 2003).

Vztah liberalismu a environmentalismu je tak z teoretického hlediska velice složitý a zahrnuje spoustu třecích ploch. Zdrojem konfliktu je například pohled na vládní regulace. Liberálové obvykle chtějí méně vlády a omezené ekonomické zásahy, ale environmentalisté často preferují vládní zásahy ve prospěch ochrany životního prostředí (Hajer, 1995). Liberálové často vidí opatření a pravidla jako příliš zatěžují pro podniky a argumentují, že zpomalují ekonomický rozvoj, ekologové na druhou stranu tvrdí, že jsou regulace nezbytné pro ochranu veřejného zdraví a životního prostředí (Hajer, 1995).

Každá z těchto teorií do určité míry hájí individuální svobody a zájmy. Rozdíl je však v tom, jak k nim přistupují. Liberalismus hájí hodnoty individuální svobody z pohledu svobody projevu, svobody náboženského vyznání, svobody trhu a brání se zásahům státu do osobního života občana (Bell, 2001), což v dnešní společnosti vyústilo také ve větší podporu svobody sexuální orientace a větší otevřenost vůči imigraci. Na druhé straně environmentalismus klade důraz na osobní svobodu v kontextu života ve zdravém a udržitelném životním prostředí. Toto právo je vlastní všem občanům a mělo by být chráněno státem. Stát je tak entitou, která má vydávat regulace zaměřené na odstranění znečištění, udržitelné využívání půdy a další (Dryzek, 2007). Ačkoliv mají obě teorie přístup k individuální svobodě rozdílný, shodují se na potřebě regulací cílených na ochranu životního prostředí, což v reálu vede k tomu, že strany s liberálnějším ideologickým základem obecně podporují environmentální politiku.

Z poznatků o reakcích politických stran na změnu veřejného mínění a vztahu liberalismu a environmentalismu lze formulovat následující hypotézu:

H2: Liberální strany nebudou reagovat na změny environmentálního mínění veřejnosti.

Bude se tak dít, jelikož zelenou politiku strany již většinou zastávají, tudíž nebudou mít potřebu ji více posilovat.

1.4.3. Vztah pravicových a levicových politických stran k environmentalismu

Politické strany nereagují na výzvu ochrany životního prostředí stejně. Rozdílné pohledy mohou mít dokonce strany ze stejné ideologické rodiny. Neznamená to tedy, že by pravicové strany měly vždy jednotný pohled na environmentalismus. To samé platí taktéž pro levicové politické strany. Avšak určité vzorce podobného chování a přístupu k environmentalismu ze strany pravicových a levicových stran lze do určité míry pozorovat. Pravicové strany, které se orientují na podnikatelské zájmy například často obavy z možných následků ničení životního prostředí ignorovaly nebo se dokonce stavěly hlasitě proti nim. Tuto taktiku volili za účelem vyvolat spor s liberálními levicovými stranami (Rohrschneider & Miles, 2013).

V 70. letech minulého století projevil občané a vědci určité obavy z možných negativních důsledků klimatické změny (Rohrschneider & Miles, 2013). Vzhledem k tomu, že se konvenční „levicové“ a „pravicové“ ekonomické volební programy nemohly snadno sladit s různými návrhy sociálních skupin a neziskových organizací na řešení environmentálních problémů, musely politické strany přijít s více politickým řešením, které by zároveň odráželo priority jejich voličů (Müller-Rommel, 1985). Paradoxně, lidé s vyšším vzděláním často hráli klíčovou roli v ekologických demonstracích požadující zvýšení ochrany přírody, i když v té době měli tendenci prosazovat konzervativní a pravicové názory na ekonomické otázky, a tudíž potřebný zásah do politiky velkých společností, který by snížil emise CO₂ a zmírnil znečišťování, odmítali (Evans & de Graaf, 2012; Knutsen 2006). Naopak členové dělnické třídy, kteří často podporují změny v ekonomice, měli pesimističtější postoj k ochraně přírody. Není však správné nabírat z této reality dojem, že pouze pravicové, konzervativní strany byly proti tvorbě nové environmentálně založené politiky. Například sociálně demokratická strana Německa SPD v 80. letech volila také taktiku ignorování environmentálních zájmů a doufala, že tyto obavy obyvatel časem sami odezní a odejdou (Meguin, 2005).

V Nizozemsku v 80. letech se ekologické otázky staly natolik diskutovanými, až se dostaly do popředí zájmů a velké strany posléze vítaly environmentální hnutí s otevřenou náručí. Tento jev byl velice silný v případě nizozemské labouristické strany PvdA, která dokonce členy aktivistických environmentálních hnutí začlenila do svých řad, což ovlivnilo stranickou politiku a program (Wolinetz, 1988). Jedná se o první případ, kdy se velká levicová strana otevřela a přijala environmentalisty, kteří ji posléze postupně transformovali zevnitř. Tradiční strany v Nizozemsku tak dodnes těší silný vztah mezi pro-environmentálními názory a jejich podporou (Rohrschneider, 1993).

Protože se vyvinuly nové strany, které spojovaly oba aspekty do jediné celkové programové orientace, a protože stávající strany zaujaly proenvironmentální programovou orientaci, stranické systémy postupně rostly více v souladu s preferencemi voličů v oblasti životního prostředí a ekonomiky (Dalton, 2009). V době, kdy kolem roku 2008 vypukla ekonomická krize, bylo životní prostředí celkově pevně začleněno do několika stranických systémů v západní Evropě.

Dalšími příklady podpory environmentální politiky konzervativními stranami v západní Evropě může být podpora Rakouské lidové strany (ÖVP) pro implementaci opatření redukcující uhlíkové emise a navýšení zdrojů obnovitelné energie jako jsou solární panely nebo podpora elektromobility (Climate Home News, 2020; European People's Party, 2018), či podpora snížení uhlíkových emisí britských Konzervativců (The Guardian, 2022).

O něco odlišný obrázek byl pozorovatelný ve střední a východní Evropě. Důvodem byly zejména procesy demokratizace souběžné s přechodem plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku a taky celkově menší prosperita regionu v porovnání s Evropou západní (Evans & Whitefield, 1993; Miller et al., 1998). Je pochopitelné, že taková míra změn v určitém regionu může odvrátit pozornost občanů od environmentálních problémů. Obzvláště v době vysoké nezaměstnanosti se může ochrana životního prostředí jevit voličům jako malicherná a pozornost je věnována zejména snaze nastartovat ekonomický růst, který byl neefektivitou raných tržních systému potlačen (Bruszt, 2002; Tucker, 2006). Tato skutečnost vytvořila v otázce environmentalismu propast mezi západem a východem, jelikož politická reprezentace střední a východní Evropy dodnes upřednostňuje ekonomické záležitosti před životním prostředím (Rohrschneider & Miles, 2013). Tím, že tamní strany nepociťovaly stejný tlak voličů, aby zahrnuly do svých politických programů ekologické otázky jako západní politické strany, je pochopitelné, že se tak ani nedělo. Toto směřování pak utvrdila zejména světová

ekonomická krize v roce 2008, která ekonomické obavy opět obnovila a posilnila (Adeole, 1998; Christy & Whitefield, 2015; Inglehart & Welzel, 2005).

Druhým přístupem, který byl pozorován v zemích bývalého komunistického bloku bylo prosazování přísnějších ekologických předpisů kvůli rozsáhlému znečištění (Rohrschneider & Miles, 2013) a snaze přiblížit se členství v EU sladěním environmentálních opatření. V zemích střední a východní Evropy tak nedocházelo k tlaku voličů na řešení těchto otázek, ale politické strany implementovaly opatření kvůli objektivně špatnému stavu životního prostředí a snaze získat členství v EU (Carmin & Vandever, 2004). Tento druhý přístup vysvětluje, proč i přes nižší podporu ochrany přírody ze strany obyvatel postkomunistické Evropy, nezaostává tento region v opatřeních chránící životní prostředí za západní Evropou tolik, jak by se dalo očekávat (Miles & Peffley 2015; Rohrschneider, 2013).

Celkový charakter politických stran západu a východu Evropy je rozdílný. V západní Evropě politické strany, které se vyznačují levicovým ekonomickým směřováním, mají tendenci podporovat liberální přístup k socio-kulturním a environmentálním tématům. Na druhou stranu strany podporující čistě tržní mechanismus upřednostňují více konzervativní programové směřování v otázkách rovnosti žen a mužů, environmentalismu nebo práv homosexuálů (Kriesi, 2007; Thomassen, 2012). Rozdílný historický vývoj vedl postkomunistický region k vytvoření odlišných politických stran a linie pravo-levého ideologického směřování se odráží v programech odlišně než je tomu v západní Evropě (Evan, 2006; Whitefield, 2002). Ve výsledku tak dochází k tomu, že strany, které jsou pro více levicové, jsou zároveň restriktivnější v otázkách socio-kulturních a strany, které jsou více pravicové, jsou více pro liberální směřování socio-kulturních otázek (Rohrschneider, 2013). Je ale potřeba brát v potaz, že toto shrnutí je značně zobecňující a nemusí se vztahovat k naprosto všem politickým stranám západní a východní Evropy. Obecně ale ve východní Evropě platí, že strany nacházející se ve středoprávní sféře jsou také více liberální a tím pádem řeší také více environmentální problémy (Marks, Nelson & Edwards, 2006). Celkově může být zastoupení environmentálních zájmů ve střední a východní Evropě odlišné kvůli nižším příjmům a odlišnému vývoji stranického systému ve srovnání se západní Evropou.

Díky těmto poznatkům lze předpokládat, že pravicové strany západní Evropy budou na zvýšení environmentálního mínění veřejnosti reagovat posílením své environmentální politiky, jelikož pro ně byla vytvořena nevýhoda vůči stranám levicovým. Strany levicové v západní Evropě naopak nebudou na environmentální mínění reagovat, jelikož již propagují

silnější zelenou politiku. V zemích postkomunistických by měl být pozorovaný opačný efekt, kdy na zvýšení environmentálního mínění veřejnosti spíše reagují strany levicové, které svou zelenou politiku posílí. Pravicové strany pak na změny v mínění reagovat nebudou. Tyto předpoklady ale kvůli charakteru dat testovat nelze. Proto nejsou formulovány do hypotéz. Reakce pravicových a levicových stran na změnu environmentálního mínění veřejnosti tak bude testována jen položením výzkumné otázky v úvodu. Bude-li ale určitá skupina analyzovaných států obsahovat pouze země západní nebo pouze země postkomunistické Evropy, může se práce odvolat na předpoklady formulované v této teoretické části práce.

2. Metodologie

Pro práci s daty z rozsáhlých dotazníkových šetření je zapotřebí mít jistotu, že data jsou kvalitní a nezkreslená chybami ve výběrovém vzorku dotazované populace. Samotná tvorba dotazníků a způsob kladení otázek jsou fundamentální pro získání srovnatelných dat napříč zeměmi. Taková kritéria splňuje například dotazník Eurobarometer, který si autorka vybrala jako nejvhodnější nástroj pro měření veřejného mínění ve členských státech EU. Jeho standardní forma vychází každého půl roku a obsahuje řadu trendových otázek, které jsou důležité pro měření změny názorů občanů v čase.

Po výběru dotazníku je dalším krokem výběr otázky, popřípadě sad otázek, které vhodně vykreslují, důležitost environmentálního tématu pro dotazovaného. V dotazníku se vyskytuje pouze jedna taková otázka, která žádá respondenta, aby vybral ze seznamu tématu dvě rizika, která podle něj hrozí jeho státu nejvíce. Autorka považuje za výhodu, že se otázka respondenta neptá explicitně na to, zdali je pro něj ochrana přírody důležitá či zdali je změna klimatu hrozbou. Důvodem je větší důvěryhodnost, že respondent považuje dané téma za skutečně důležité, jelikož jej zvolil sám ze seznamu dalších diskutovaných problémů. Takto kladená otázka přidává veřejnému mínění ohledně environmentálních otázek další dimenzi, a to porovnání míry důležitosti tohoto tématu s jinými problematickými tématy ve společnosti.

Do analýzy vstupují kvůli dostupnosti dat státy EU + Velké Británie. Jedinou zemí EU, která nemůže být do analýzy zahrnuta je Malta, jelikož data Manifesto project obsahují informace o maltských politických stranách pouze z roku 2000. Analýza přitom vychází z dat dostupných v letech 2004–2021, jelikož dotazník Eurobarometer klade vybranou otázku právě až od roku 2004. Procento podpory environmentalismu je v analyzovaných zemích posléze

vypočteno jako procentuální zastoupení respondentů, kteří vybrali v dotazníkovém šetření ochranu přírody jako podstatné téma pro svůj stát v daném roce dotazníkového šetření. Rekódovaná data z šetření Eurobarometer jsou následně propojena s daty Manifesto project a V-democracy, které obsahují informace o zařazení politických stran na pravolevé škále a liberální/konzervativní tendence stran a také sílu tématu životního prostředí v programatice politických stran. Stupněm ochrany životního prostředí jsou v datasetu Manifesto project míněny obecné politiky ve prospěch ochrany životního prostředí, boje proti změně klimatu a další zelené politiky, například: obecná ochrana přírodních zdrojů, ochrana lesů atd., práva zvířat. Tato proměnná může zahrnovat velké rozdíly v politikách, mají ale vždy jednotný cíl – ochranu životního prostředí (Manifesto project, 2022).

Data jsou následně upravena pro potřeby analýzy. Metodologie analýzy je inspirována pracemi Adams et al. (2006) a O'Grady a Abou-Chadi (2009). Aby bylo možné odpovědět na otázku, zdali politické strany reagují na změnu v environmentálním mínění veřejnosti změnou své zelené politiky, bylo zapotřebí vhodně rekódovat závislou proměnnou i nezávislé proměnné:

ΔP = $P(t) - P(t-1)$ změna zelené politiky strany mezi aktuálními parlamentními volbami $P(t)$ a minulými parlamentními volbami $P(t-1)$.

ΔM = $M(t) - M(t-1)$ změna environmentálního mínění veřejnosti mezi rokem aktuálních parlamentních voleb $M(t)$ a minulým rokem parlamentních voleb $M(t-1)$.

KS = dummy proměnná konzervativních stran. 1= konzervativní strany, 0=liberální strany

LiS = dummy proměnná liberálních stran. 1= liberální strany, 0=konzervativní strany¹

PS = dummy proměnná pravicových stran. 1= pravicové strany, 0=levicové strany

LeS = dummy proměnná levicových stran. 1= levicové strany, 0=pravicové strany

---

¹ V případě kódování liberálních a konzervativních stran je důležité brát v potaz, že na strany je nahlíženo spíše optikou hodnotovou nežli tržní/ekonomickou. Konzervativní strany tak spíše podporují materiální, tradiční hodnoty a liberální strany naopak postmateriální, progresivní hodnoty. Politické strany se tak v reálu nemusí prezentovat jako konzervativní či liberální. Politické strany, které bychom mohli označit za liberálně-konzervativní nenabírají v datasetu žádnou hodnotu, a tudíž v regresy nefigurují.

Pro zodpovězení stanovených výzkumných otázek jsou pro jednotlivé skupiny států (rozdělených dle míry obav veřejnosti z environmentální hrozby) vytvořeny vždy čtyři hierarchické lineární regresní modely:

$$(1) \Delta P = \mathbf{B}_0 + \mathbf{B}_1(\Delta M) + \mathbf{B}_2(\mathbf{KS}) + \mathbf{B}_3(\Delta M \times \mathbf{KS}) + B_{4c}(\Delta P_{t-1}) + B_{5c}(\Delta V_{t-1}) + B_{6c}(\Delta P_{t-1} \times \Delta V_{t-1}) + B_{7c}(\text{Stát})$$

$$(2) \Delta P = \mathbf{B}_0 + \mathbf{B}_1(\Delta M) + \mathbf{B}_2(\mathbf{LiS}) + \mathbf{B}_3(\Delta M \times \mathbf{LiS}) + B_{4c}(\Delta P_{t-1}) + B_{5c}(\Delta V_{t-1}) + B_{6c}(\Delta P_{t-1} \times \Delta V_{t-1}) + B_{7c}(\text{Stát})$$

$$(3) \Delta P = \mathbf{B}_0 + \mathbf{B}_1(\Delta M) + \mathbf{B}_2(\mathbf{LeS}) + \mathbf{B}_3(\Delta M \times \mathbf{LeS}) + B_{4c}(\Delta P_{t-1}) + B_{5c}(\Delta V_{t-1}) + B_{6c}(\Delta P_{t-1} \times \Delta V_{t-1}) + B_{7c}(\text{Stát})$$

$$(4) \Delta P = \mathbf{B}_0 + \mathbf{B}_1(\Delta M) + \mathbf{B}_2(\mathbf{PS}) + \mathbf{B}_3(\Delta M \times \mathbf{PS}) + B_{4c}(\Delta P_{t-1}) + B_{5c}(\Delta V_{t-1}) + B_{6c}(\Delta P_{t-1} \times \Delta V_{t-1}) + B_{7c}(\text{Stát})$$

Jednotkou analýzy je každá politická strana v roky voleb. Hierarchie je stanovena na úrovni voleb, kde se také klastrují standardní chyby (O'Grady & Abou-Chadi, 2009). Interakce dummy proměnné typu stran (KS, LiS, LeS a PS) se změnou mínění je insprována publikací Adams et al. (2006), kde Adams vysvětluje, že díky této technice je možné odhadnout rozdíly v míře, v jaké veřejné mínění ovlivňuje daný typ strany ve srovnání se stranami ostatními. Interpretace je pak následovná. Zaprvé je nutné zvážit vliv změn veřejného mínění na změnu politiky stran mimo analyzovaný typ strany (tzn. na ostatní strany kódované jako 0). Dummy proměnná pro typ strany se v tomto případě bude rovnat nule a vliv posunů veřejného mínění na ostatní strany bude zachycen pouze koeficientem posunu veřejného mínění (koeficient B_1). Pokud ostatní strany reagují na změny veřejného mínění, pak by koeficient B_1 měl být pozitivní a statisticky významný, což by znamenalo, že když se environmentální mínění mění, ostatní strany, jiné než právě analyzovaný typ strany, posouvají svou politiku stejným směrem (Adams et al., 2006).

Ve druhém případě, kdy nabírá dummy proměnná typu stran hodnotu 1, čili do analýzy vstupuje typ strany, který chceme analyzovat (konzervativní, liberální, pravicová nebo levicová), bude vliv změny environmentálního mínění veřejnosti na program politických

stran zachycen součtem koeficientů pro změnu environmentální mínění a změnu environmentálního mínění X dummy proměnné pro typ strany (koeficienty B_1 a B_3). V modelu to pak bude znamenat to, že bude-li koeficient B_3 statisticky významný a zároveň negativní, budou strany analyzovaného typu reagovat na změny environmentální mínění veřejnosti méně než ostatní strany kódované 0. Naopak, pokud nebude výsledný koeficient B_3 statisticky významný (nebo pokud bude pozitivní a statisticky významný), nemůžeme zamítnout předpoklad, že analyzovaný typ strany nereaguje na změny veřejného mínění méně než ostatní strany.

Do modelů jsou přidány kontrolní proměnné ostatních faktorů, které mohou mít vliv na změnu míry zelené politiky strany mezi volbami². Na základě práce Budge (1994) a Adamse et al. (2006) je do analýzy přidána kontrolní proměnná předchozí změny v environmentální politice strany. To znamená mezi volbami předcházejícími aktuální volbě ($\Delta P_{t-1} = P(t-1) - P(t-2)$). Ve své práci Budge (1994) tvrdí, že stranické politické elity mají pobídky k tomu, aby posunuly politiku své strany opačným směrem než v přecházejících volbách. Tato strategie se nazývá „alternace politik“. Lídři se tímto způsobem snaží uspokojit jak radikální, tak umírněné členy své politické strany. Tato teorie byla Budgem potvrzena také empiricky. Kvůli tomuto zjištění je v modelu potřeba kontrolovat fluktuaci míry zelené politiky u politické strany, proto byla do modelu přidána závisle proměnná zpožděná o jedno volební období (ΔP_{t-1}). Nezahrnutím této kontrolní proměnné by mohlo dojít ke zkreslení reakcí stran na environmentální mínění veřejnosti.

Dále práce Budge (1994) uvádí, že strany mají větší tendenci měnit své politické pozice stejným směrem, jakým se změnila jejich předchozí politika, získá-li strana větší podíl hlasů v přechodných volbách. Politika se ale naopak mění opačným směrem, ztratí-li strana voliče v přechodných volbách. Děje se tak pravděpodobně kvůli změně strategie strany, která se snaží v dalších volbách svůj výsledek vylepšit (Adams et al., 2004). Opět vzniká potřeba kontrolovat tendenci stran měnit své politické pozice v reakci na minulé volby ($\Delta V_{t-1} = V(t-1) - V(t-2)$). Poslední kontrolní proměnná je pak jednoduchou interakcí mezi $\Delta P_{t-1} \times \Delta V_{t-1}$. Kladný, signifikantní koeficient této proměnné značí, že strany reagují na minulé výsledky voleb posunutím své zelené politiky směrem, kterým tak učinily naposled a opačným směrem, pokud jejich podíly hlasů klesly. Důležité je zmínit, že na politiku politických stran obecně působí vícero faktorů než pouze preference voličů a výsledky voleb.

---

² V modelech jsou kontrolní proměnné vždy označeny koeficientem obsahujícím „c“.

Může se jednat o interní faktory v rámci politických stran či externí faktory, jako je v případě zelené politiky například politika EU nebo přírodní katastrofy. Tato práce ale volí bottom up přístup, který se táže na to, zdali existuje nějaký vztah změny zelené politiky a změny environmentálního mínění veřejnosti.

Autorka považuje za vhodné, přiblížit stručně také národní kontexty zelené politiky politických stran. Poslední část práce tedy bude zaměřena více kvalitativně. Ve vybraných státech, splňujících podmínku nejméně čtyř voleb ve sledovaném období, bude částečně rozebrán charakter zelené politiky tamních politických stran. Každý stát bude reprezentován grafem obsahujícím změny zelené politiky politických stran mezi volbami a změny environmentálního mínění v daný rok voleb. Tato část práce má za cíl dovysvětlit zelenou politiku v evropských státech a prohloubit pochopení rozdílů panujících mezi analyzovanými zeměmi.

3. Analýza vývoje environmentálního mínění veřejnosti

Pro analýzu změny veřejného mínění v čase je zapotřebí využít time series nebo panelová data, která nejsou ve společenských vědách tolik dostupná a přinášejí do výzkumu určité překážky. Z dostupných dotazníkových šetření zaměřujících se na veřejné mínění byl pro hlubším prozkoumání vybrán dotazník Evropské unie Eurobarometer. Důvodem je skutečnost, že standardní forma Eurobarometeru vychází každého půl roku, vždy jsou dotazováni občané všech členských zemí EU, data jsou díky aplikované metodice sběru velice kvalitní a otázka, ze které bude tato práce následně usuzovat veřejné mínění ohledně environmentalismu je kladena každým rokem již od roku 2004, což u jiných dotazníkových šetření nalezeno nebylo. Nedostatkem jiných evropských dotazníkových šetření, jako je například European Social Survey (ESS), je zejména fakt, že ne každého kola dotazování se zúčastní všechny členské státy EU, čímž se limituje porovnatelnost dat jak mezi analyzovanými státy tak zejména mezi analyzovanými roky.

Obrázek 1.: Vybraná otázka z české verze dotazníkového šetření Eurobarometer 62.0

Q33	Které jsou podle Vás dva nejdůležitější problémy, kterým v současnosti čelí Česká republika?
(PŘEDLOŽTE KARTU Q33, NABÍDNĚTE, MAXIMÁLNĚ 2 MOŽNÉ ODPOVĚDI)	
Kriminalita	1,
Veřejná doprava	2,
Ekonomická situace	3,
Rostoucí ceny, inflace	4,
Daně	5,
Nezaměstnanost	6,
Terorismus	7,
Obrana, zahraniční vztahy	8,
Bydlení	9,
Přistěhovalectví	10,
Zdravotnictví	11,
Vzdělávací systém	12,
Důchody, penze	13,
Ochrana životního prostředí	14,
Jiné (NENABÍZEJTE) (VYPIŠTE)...	15,
Neví, bez odpovědi (NENABÍZEJTE)	16,

Eurobarometer klade dotazovanému nesugestivní otázku, která se nezabývá přímo ochranou životního prostředí nebo environmentalismem jako takovým. Dotazovaný má z nabídnutého seznamu vybrat dva nejdůležitější problémy, kterým v současnosti čelí jeho země (viz Obrázek 1). Ve srovnání s ESS tak můžeme mít větší jistotu, že vybere-li dotazovaný odpověď životní prostředí, je pro něj environmentalismus skutečně podstatný i ve srovnání s jinými tématy. ESS se narozdíl od Eurobarometeru dotazuje následovně:

Nyní Vám stručně popíši určité lidi. Vyslechněte si prosím každý popis a řekněte mi, jak moc se Vám daná osoba podobá či nepodobá.

Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá.

1. Velmi se mi podobá
2. Podobá se mi
3. Podobá se mi trochu
4. Podobá se mi málo
5. Nepodobá se mi
6. Vůbec se mi nepodobá
7. Neví (není explicitně nabídnuto v odpovědích)

Tato otázka sice měří environmentální citění, ale nijak nereflektuje, jak je téma podstatné pro dotazovaného v porovnání s jinými problémy. I když by bylo zcela jistě možné využít i takto znějící otázku pro účely analýzy, přidaná hodnota srovnávání s jinými problematikami v dotazníku Eurobarometer je pro výzkum obohacující. Díky takto kladené otázce lze totiž lépe zachytit vliv světových i místních událostí na environmentální postoje občanů a stálost občanů v podpoře ochrany životního prostředí.

Ani dotazník Eurobarometer se ale neobešel bez jakýchkoliv překážek. Ačkoliv nedošlo k žádné změně znění samotné otázky, problémem v šetření Eurobarometer mohou být změny v seznamu problematik, ze kterého respondent vybírá své odpovědi nebo změny ve znění problematik. Tyto změny mohou způsobit odlišnou odpověď respondenta než v případě, kdyby otázka zůstala stejná. Může tak dojít k narušení trendu v odpovědích a tedy narušení srovnatelnosti odpovědí respondentů v čase. Důvodem pro změnu trendových otázek je zvýšení kvality dat a aktualizace dat, aby odpovídala současnému světu. V průběhu let totiž dochází k vývoji společnosti a vývoji a posunu témat, která jsou diskutována. Tato práce bere tuto překážku navědomí a nasbíraná data podrobuje analýze, zdali v letech, kdy ke změně v trendové otázce došlo, nedošlo také k výraznému výkyvu analyzovaných dat. V případě zvolené otázky se jedná o následující změny:

- A) V roce 2006 ze seznamu problematik zmizela odpověď Veřejná doprava a přidala se místo toho nová odpověď Záležitosti týkající se energie.
- B) V roce 2009 došlo k změně názvu dvou kategorií. Ochrana životního prostředí byla přejmenována na Životní prostředí a Záležitosti spojené s energiemi bylo zkráceno na Energie.
- C) V roce 2012 došlo k vícero změnám. Kategorie Životní prostředí byla sloučena s kategorií Energie v novém znění Životní prostředí, klima a otázky týkající se energie, kategorie Zdravotnictví byla doplněna o sociální péči (nyní tedy ve znění Zdravotní a sociální péče) a byla doplněna nová kategorie Státní dluh.
- D) K další změně dochází následně v roce 2015. Ke kategorii Roustoucí ceny, inflace se přidaly životní náklady (nyní kategorie Rostoucí ceny, inflace, životní náklady).
- E) K poslední změně dochází v roce 2020, kdy se opět rozdělila otázka Životního prostředí a Energie. V roce 2020 získaly tyto problematiky znění Životní prostředí a změna klimatu a Energie byla představena zvlášť jako kategorie Dodávky energií.

Hlubší analýza změn v názorech veřejnosti mezi jednotlivými analyzovanými lety ukázala, že samotná změna názvu analyzované kategorie Životní prostředí (dále v textu bude uvedeno vždy toto znění kategorie, i když v průběhu let docházelo k popsaným změnám) pravděpodobně neměla významný vliv na rozhodování respondentů. V Tabulce 1 nelze v těchto letech pozorovat, že by zkoumané státy příliš vybočily z nastoleného trendu předchozích let. K určitým změnám v responzi ale mohlo dojít částečně v roce 2012 a zejména v roce 2020, kdy došlo nejprve ke sloučení kategorií Životní prostředí a energie a následně

k jejich rozdělení. Analýza zaznamenala v těchto letech vyšší počet států s větší odchylkou od průměrné změny ve srovnání s rokem předchozím (viz. Tabulka 1).

Vyšší nárůst či pokles podpory environmentální kategorie nemusí být způsoben pouze zmíněnou změnou v dotazníku, ale hrají zde roli také vnější faktory jako je nepochybně v roce 2020 pandemie Covid-19, která mohla ovlivnit to, jaké problematiky lidé vnímají jako stát ohrožující. Zachycení této změny v podpoře ochrany životního prostředí tak není pro tuto analýzu negativním jevem, nýbrž se jedná o potvrzení předpokladu, že občané EU reagují na zásadní události ve světě a v jejich zemi a že se tato reakce promítá také do výsledků dotazníkových šetření. Tento fakt zachycuje i Tabulka 1 ve sloupci zaznamenávajícím změnu v responzi mezi lety 2019/2020, kde došlo k prudkému poklesu podpory životního prostředí jako podstatného tématu pro stát. To, že je pokles způsoben do určité míry právě pandemií a ne pouze oddělením témat životního prostředí a energií mezi těmito lety ukazuje hned následující sloupec, kde dochází v mnoha státech opět ke značnému nárůstu podpory ochrany životního prostředí, i když oddělení této kategorie od energií přetrvávalo. Trend nárůstu podpory tohoto tématu tak nebyl zcela vyvrácen, ale pouze prošel zkouškou pandemické krize.

Tuto skutečnost lze pozorovat také v **Error! Reference source not found.** jsou červenou barvou čísla s nejnižšími hodnotami v podpoře ochrany životního prostředí jako jedné ze dvou nejpodstatnějších otázek pro stát (dle respondentů) a v zelené barvě čísla nejvyšší. Barevné rozhraní je aplikováno zvlášť pro každý stát, čili reflektuje vývoj v každém státě odděleně. V Tabulce 2 vidíme zmíněnou tendenci narůstající důležitosti životního prostředí v očích respondentů. Výjimkou je ale Řecko, kde jsou hodnoty trvale nízké a také do určité míry Lotyšsko, kde sice můžeme pozorovat v barevném rozhraní nárůst, ale tento nárůst je natolik marginální, že jej nelze považovat za významný.

Barevné rozhraní Tabulky 2 také dovoluje zachytit roky, kde je podpora ochrany životního prostředí nejnižší, a kde naopak začíná narůstat. V letech 2008 a 2009 dochází k poklesu vnímání tohoto tématu jako podstatného, lze se domnívat, že se tak jedná kvůli nastupující hospodářské krizi, která potlačila postmaterialistické hodnoty do ústraní. Tato realita trvá zhruba do let 2012 až 2014, kdy opět začíná podpora životního prostředí narůstat. Tato podpora posléze kontinuálně narůstá s drobnými výjimkami, zejména zlomem v roce 2020 až do roku 2021. Toto kolísání dokazuje závěry jiných studií, které říkají, že obavy ohledně změn klimatu jsou v úzkém vztahu se stavem ekonomiky. V dobách ekonomického růstu a stabilních jistot obavy z možných důsledků klimatické změny rostou, naopak

při hospodářské krizi jdou klimatické otázky stranou (Biardi & Morana, 2021; Scruggs & Benegal, 2012).

Tuto skutečnost dále podporují grafy 1–3 představující postupně státy s vysokou obavou obyvatel z environmentálních hrozeb, střední obavou a nízkou obavou. Mezi státy s vysokou obavou obyvatel se zařadily všechny analyzované skandinávské státy (Dánsko, Švédsko), země Beneluxu (Nizozemsko, Belgie, Lucembursko), Finsko, Velká Británie, Německo a Rakousko. Země byly do této kategorie přiřazeny na základě výsledku dotazníku Eurobarometer z roku 2021. Do kategorie vysokých obav spadají státy, kde více než 20% obyvatel vybralo z nabízených kategorií téma Životní prostředí jako jednu ze dvou hrozeb, které ohrožují jejich stát. Další kategorií jsou státy se střední obavou obyvatel. Zde se zařadily státy postkomunistické Evropy (Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Estonsko) společně s Francií a Irskem. V těchto státech vybralo kategorii životní prostředí ne méně než 8% obyvatel, ale zároveň ne více než 20% obyvatel. Do kategorie nízkých obav veřejnosti nakonec spadají země jižní Evropy (Španělsko, Itálie, Řecko, Portugalsko, Kypr (Republika)) společně s postkomunistickými státy Chorvatsko, Bulharsko, Litva a Lotyšsko. V těchto zemích vybralo kategorii životní prostředí méně než 8% obyvatel.

V grafech lze pozorovat tendence postupující všemi analyzovanými skupinami států. Do roku 2007 téma Životního prostředí nabývá ve veřejnosti důležitosti, posléze dochází k propadu, který se napříč státy drží do let 2012 až 2014, následující roky pak dochází k nárůstu. V roce 2020 se téma Životního prostředí ve všech skupinách propadá, avšak 2021 již následuje opět nárůst obav. Zajímavé je, že tento scénář lze pozorovat v každé z analyzovaných skupin nehlédě na stupeň obav.

Tabulka 1: Změna ve vnímání ochrany životního prostředí jako tématu s potenciálem ohrozit stát (%)

	Změna mezi lety v %																
	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Francie	-0.60	1.05	4.90	-3.88	0.89	-5.12	-0.30	-1.26	1.79	3.43	-0.31	1.91	3.35	2.57	7.39	-3.04	-0.24
Belgie	-0.90	2.38	4.19	-4.78	-0.62	-2.11	0.04	1.56	0.90	3.53	-0.36	0.37	3.63	12.65	-2.84	-6.08	17.59
Nizozemsko	0.80	1.53	12.09	-10.45	1.20	-1.39	-1.36	0.90	-1.19	3.50	3.52	8.99	12.27	9.05	24.49	-30.40	9.56
Německo	0.92	-0.71	4.98	-2.69	0.16	0.55	1.13	9.99	0.44	0.54	-8.27	3.02	7.95	1.76	11.87	-8.17	7.48
Itálie	1.70	-0.32	0.67	-0.80	0.83	1.07	-2.10	-1.58	0.32	2.25	1.19	-0.91	1.21	2.70	3.35	-6.41	1.17
Lucembusko	0.90	-1.70	4.37	-3.57	-0.62	0.96	0.32	-1.67	1.34	1.39	0.01	5.83	0.08	5.53	6.63	-1.47	2.22
Dánsko	-2.40	4.46	4.26	-6.86	4.54	-6.02	0.31	1.99	3.00	12.20	-7.91	0.90	7.52	9.25	11.57	-6.19	8.36
Irsko	-0.10	-0.60	0.27	-1.47	-0.92	-0.81	-0.77	1.40	-0.70	2.70	-0.60	3.87	0.63	2.07	2.62	4.04	2.86
Velká Británie	2.23	1.60	-1.71	-2.58	-2.16	-1.19	0.75	1.77	2.06	-0.65	-0.06	1.30	-1.38	6.56	10.53	-5.93	15.44
Řecko	-0.60	1.00	6.70	-4.50	-1.20	-1.80	-0.83	-0.07	-0.30	0.39	-0.10	-0.10	-0.10	0.40	1.32	-0.44	-0.10
Španělsko	1.20	0.19	-0.29	-1.60	0.85	-1.03	-0.27	-0.76	0.29	-0.12	1.23	0.38	1.30	-0.11	7.36	-7.95	3.00
Portugalsko	-0.60	0.10	1.00	-1.40	0.77	-1.08	-0.19	0.10	0.09	1.30	-0.80	0.29	8.40	-6.60	4.41	-5.48	0.58
Finsko	1.90	2.60	7.05	-4.60	-4.88	-1.69	-0.65	6.79	-3.14	-0.50	-1.10	6.52	0.77	18.22	-3.20	-4.88	4.95
Švédsko	-0.10	3.21	12.81	-8.36	0.51	-4.78	-0.12	7.38	-1.16	6.37	-8.41	3.98	7.90	8.08	-2.11	-1.23	-4.45
Rakousko	0.10	-0.84	4.93	-1.51	-1.22	-2.50	2.44	3.85	-3.80	5.04	-4.20	2.42	5.09	1.49	7.47	-7.00	7.36
Kypr (Republika)	0.20	0.78	3.22	-2.82	-3.18	1.39	-1.59	0.00	0.20	0.20	0.40	0.00	3.60	1.54	2.34	-4.92	1.59
Česká republika	0.40	1.68	1.31	-1.67	-1.51	0.14	-0.59	0.03	1.50	0.62	1.32	1.04	0.10	3.51	5.22	-7.67	1.26
Estonsko	0.90	3.20	-2.16	-2.04	-1.90	0.42	-1.02	3.99	-1.80	3.10	-2.10	0.30	0.38	4.86	5.09	-1.78	4.13
Maďarsko	-0.20	-1.91	1.51	-1.50	-0.61	-0.02	-0.19	1.08	0.14	1.23	-0.81	1.49	1.99	1.36	3.29	-4.37	2.96
Lotyšsko	0.70	-0.13	-0.68	-0.39	-0.40	0.70	0.01	-0.62	-0.10	1.10	-0.60	0.39	-0.11	1.12	0.16	-0.45	0.01
Litva	1.10	0.00	-0.81	-0.19	-0.11	-0.59	0.38	2.17	0.07	0.57	-1.50	0.29	-0.99	2.10	0.55	0.44	-0.38
Malta	-6.60	3.00	2.20	-4.60	2.40	0.07	-3.74	7.08	3.60	6.14	-2.65	7.13	-4.15	6.22	6.69	-20.64	13.15
Polsko	-0.30	1.00	1.60	0.00	-1.60	-0.04	-1.07	0.20	0.70	2.58	0.57	0.36	0.71	3.85	5.03	-4.40	0.04
Slovensko	-0.30	1.54	1.72	0.91	-3.15	1.57	-2.42	1.03	0.50	0.87	-1.72	2.92	2.13	2.38	2.09	-3.02	1.63
Slovinsko	0.20	1.09	0.48	1.60	-3.70	0.50	-1.58	0.79	-1.13	2.89	2.65	1.40	1.97	2.72	2.33	-2.69	2.43
Bulharsko	0.60	0.63	1.66	-1.40	-1.29	-0.29	-0.01	2.64	-1.09	0.84	0.10	0.77	-0.06	-1.07	4.00	-2.96	0.29
Rumunsko	-0.60	0.21	1.39	-0.93	-0.71	-0.19	-0.78	0.49	-0.63	1.41	0.11	4.49	-1.02	-0.18	6.01	-3.20	0.79
Chovatsko	-0.50	0.00	0.40	-0.20	-0.90	0.30	-0.03	-0.47	0.00	1.07	0.62	0.29	-0.06	0.76	1.34	-1.97	4.13

Zdroj: Vytvořeno autorkou diplomové práce, data: Eurobarometer

Pozn. Zelené buňky značí hodnoty odchylné se pozitivně od průměrné změny v názoru v daném státě (nárůst podpory ochrany životního prostředí); Červené buňky posléze značí negativní odchylné od průměrné změny v názoru (pokles podpory ochrany životního prostředí). Ohraničené sloupce značí dříve zmíněné změny v dotazování vybrané otázky.

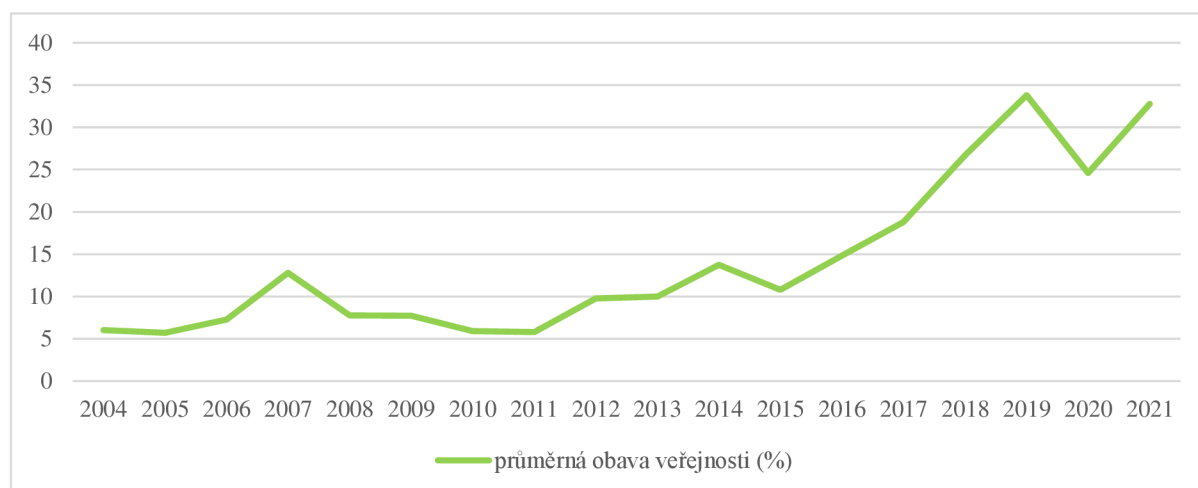

Tabulka 2: Environmentální mínění veřejnosti v zemích EU plus Velké Británii (Životní prostředí je faktor, který by mohl ohrožovat moji zemi)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Francie	7.3	6.7	7.7	12.6	8.8	9.7	4.5	4.2	3.0	4.8	8.2	7.9	9.8	13.2	15.7	23.1	20.1	19.8
Belgie	4.7	3.8	6.2	10.4	5.6	5.0	2.9	2.9	4.5	5.4	8.9	8.5	8.9	12.5	25.2	22.4	16.3	33.9
Nizozemsko	1.6	2.4	3.9	16.0	5.6	6.8	5.4	4.0	4.9	3.7	7.2	10.8	19.7	32.0	41.1	65.6	35.2	44.7
Německo	0.8	1.8	1.1	6.0	3.3	3.5	4.1	5.2	15.2	15.6	16.2	7.9	10.9	18.9	20.6	32.5	24.3	31.8
Itálie	1.2	2.9	2.6	3.3	2.5	3.3	4.4	2.3	0.7	1.0	3.2	4.4	3.5	4.7	7.4	10.8	4.4	5.6
Lucembursko	4.4	5.3	3.6	8.0	4.4	3.8	4.7	5.1	3.4	4.7	6.1	6.1	12.0	12.0	17.6	24.2	22.7	25.0
Dánsko	12.2	9.8	14.3	18.5	11.7	16.2	10.2	10.5	12.5	15.5	27.7	19.8	20.7	28.2	37.5	49.0	42.8	51.2
Irsko	4.4	4.3	3.7	4.0	2.5	1.6	0.8	0.0	1.4	0.7	3.4	2.8	6.7	7.3	9.4	12.0	16.0	18.9
Velká Británie	4.9	7.1	8.7	7.0	4.4	2.3	1.1	1.8	3.6	5.7	5.0	5.0	6.3	4.9	11.4	22.0	16.0	31.5
Řecko	1.8	1.2	2.2	8.9	4.4	3.2	1.4	0.6	0.5	0.2	0.6	0.5	0.4	0.3	0.7	2.0	1.6	1.5
Španělsko	2.1	3.3	3.5	3.2	1.6	2.5	1.4	1.2	0.4	0.7	0.6	1.8	2.2	3.5	3.4	10.7	2.8	5.8
Portugalsko	1.4	0.8	0.9	1.9	0.5	1.3	0.2	0.0	0.1	0.2	1.5	0.7	1.0	9.4	2.8	7.2	1.7	2.3
Finsko	5.0	6.9	9.5	16.6	12.0	7.1	5.4	4.7	11.5	8.4	7.9	6.8	13.3	14.1	32.3	29.1	24.2	29.2
Švédsko	11.5	11.4	14.6	27.4	19.1	19.6	14.8	14.7	22.1	20.9	27.3	18.9	22.8	30.7	38.8	36.7	35.5	31.0
Rakousko	3.1	3.2	2.4	7.3	5.8	4.6	2.1	4.5	8.4	4.6	9.6	5.4	7.8	12.9	14.4	21.9	14.9	22.2
Kypr (Republika)	2.4	2.6	3.4	6.6	3.8	0.6	2.0	0.4	0.4	0.6	0.8	1.2	1.2	4.8	6.3	8.7	3.8	5.4
Česká republika	1.4	1.8	3.5	4.8	3.1	1.6	1.8	1.2	1.2	2.7	3.3	4.6	5.7	5.8	9.3	14.5	6.8	8.1
Estonsko	2.8	3.7	6.9	4.7	2.7	0.8	1.2	0.2	4.2	2.4	5.5	3.4	3.7	4.1	8.9	14.0	12.2	16.4
Maďarsko	3.3	3.1	1.2	2.7	1.2	0.6	0.6	0.4	1.5	1.6	2.8	2.0	3.5	5.5	6.8	10.1	5.8	8.7
Lotyšsko	1.2	1.9	1.8	1.1	0.7	0.3	1.0	1.0	0.4	0.3	1.4	0.8	1.2	1.1	2.2	2.4	1.9	1.9
Litva	0.6	1.7	1.7	0.9	0.7	0.6	0.0	0.4	2.6	2.6	3.2	1.7	2.0	1.0	3.1	3.6	4.1	3.7
Malta	12.0	5.4	8.4	10.6	6.0	8.4	8.5	4.7	11.8	15.4	21.5	18.9	26.0	21.9	28.1	34.8	14.1	27.3
Polsko	0.6	0.3	1.3	2.9	2.9	1.3	1.3	0.2	0.4	1.1	3.7	4.2	4.6	5.3	9.2	14.2	9.8	9.8
Slovensko	1.3	1.0	2.5	4.3	5.2	2.0	3.6	1.2	2.2	2.7	3.6	1.9	4.8	6.9	9.3	11.4	8.4	10.0
Slovinsko	2.4	2.6	3.7	4.2	5.8	2.1	2.6	1.0	1.8	0.6	3.5	0.9	2.3	4.3	7.0	9.3	6.6	9.1
Bulharsko	0.9	1.5	2.1	3.8	2.4	1.1	0.8	0.8	3.4	2.3	3.2	3.3	4.1	4.0	2.9	6.9	4.0	4.3
Rumunsko	2.4	1.8	2.0	3.4	2.5	1.8	1.6	0.8	1.3	0.7	2.1	2.2	6.7	5.6	5.5	11.5	8.3	9.1
Chorvatsko	1.5	1.0	1.0	1.4	1.2	0.3	0.6	0.6	0.1	0.1	1.2	1.8	2.1	2.0	2.8	4.1	2.1	6.3

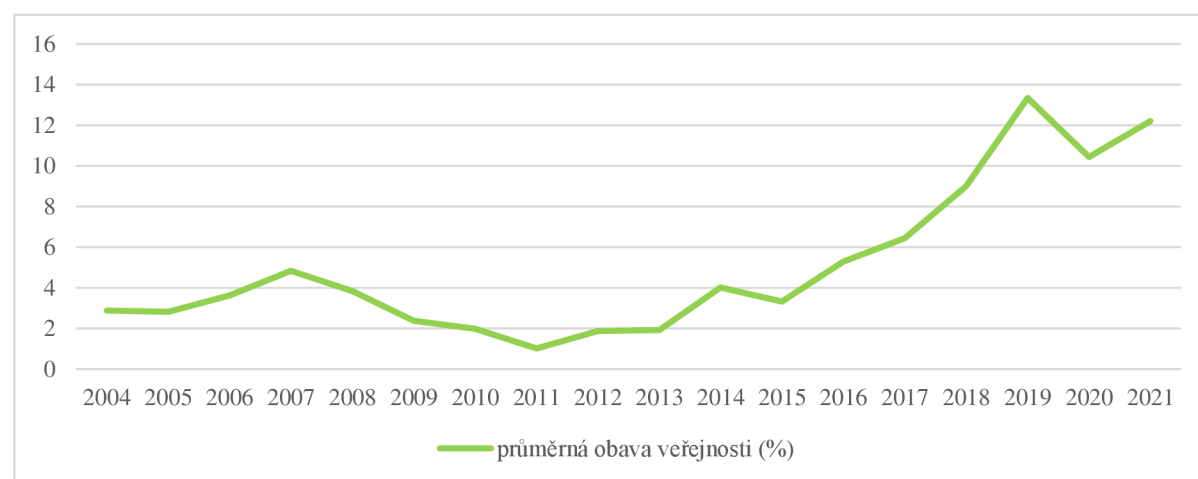
Zdroj: autorka diplomové práce; Data: Eurobarometer

Graf 1: Státy s vysokou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

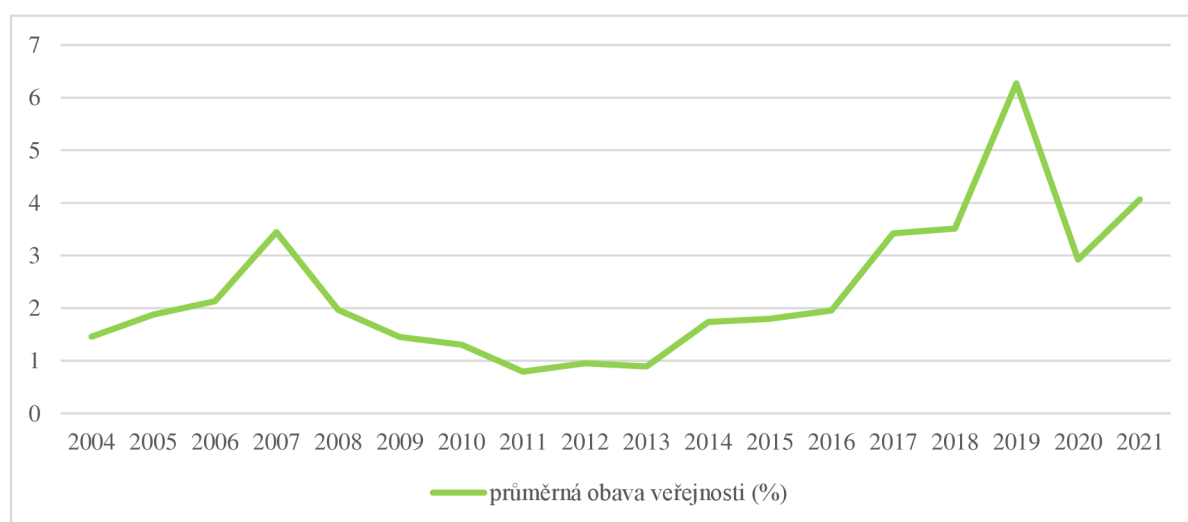
Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer

Graf 2: Státy se střední obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer

Graf 3: Státy s nízkou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer

4. Analýza vztahu změny environmentálního mínění veřejnosti a změny zelené politiky politických stran

Následující podkapitoly jsou rozděleny dle míry environmentálního mínění občanů. Státy byly do skupin rozděleny kvůli zjištění, že pohled Evropanů napříč zeměmi se na problematiku otázky environmentalismu značně liší, což by mohlo zkreslit výsledky analýzy. Ve státech, kde se hodnoty environmentálního mínění pohybují stabilně v nižších procentech totiž politické strany nemusí na změny v mínění občanů vůbec reagovat, jelikož jsou tyto změny marginální, a občany environmentální problematika tolik netrápí. Naopak ve státech, kde je stabilně vyšší environmentální mínění mohou politické strany na jeho změny reagovat pravděpodobně více, jelikož je environmentalismus v očích občanů vnímán jako důležité politické téma.

4.1. Státy s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

První analyzovanou skupinou států jsou země vyznačující se vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby. Jak bylo výše uvedeno, jedná se o státy, kde v dotazníku Eurobarometer přes 20% občanů v roce 2021 vybralo kategorii Životní prostředí jako hrozbu pro jejich stát. Výsledky Modelů 1 ukazují, že naprosto všechny strany posunuly svou environmentální politiku v aktuálních volbách směrem opačným než tomu bylo mezi volbami předchozími. Tento poznatek tak potvrdil práci Budgea (1994), který tvrdí, že stranické politické elity mají pobídky k tomu, aby posunuly politiku své strany opačným směrem než v přecházejících volbách, jelikož se snaží uspokojit jak radikální tak umírněné křídlo svých stran. Nejzásadnějším výsledkem tohoto modelu je ale část, která potvrzuje první stanovenou hypotézu, která říká, že konzervativní strany budou posilovat svou zelenou politiku, zvýší-li se environmentální mínění veřejnosti. Model VO Lib. totiž vykazuje u environmentálního mínění veřejnosti signifikantní hodnotu, která díky stanovené metodologii znamená, že jiné než liberální strany reagují na posuny ve veřejném mínění. Kódování proměnné je přitom nastaveno tak, že jiné než liberální strany jsou právě pouze strany konzervativní. Ostatní strany jsou z tohoto modelu vyřazeny, což se odráží v odlišném počtu pozorování od modelů obsahujících pravici vs. levici. Modely, které obsahují liberální a konzervativní strany jsou navíc o něco vhodnější, což odhaluje nižší hodnota AIC a BIC oproti modelům pravice vs. levice. Potvrzena byla také hypotéza číslo dva, která předpokládá, že liberální strany nebudou na posuny environmentálního mínění reagovat, jelikož již zelenou politiku do velké míry podporují.

Zajímavý je ale také výsledek Modelu VO Prav., kde můžeme vidět částečně signifikantní environmentální mínění veřejnosti (pouze $p < 0.1$). Tento výsledek by značil, že levicové strany spíše posilují svou zelenou politiku, zvýší-li se environmentální mínění, což by odporovalo předpokladům stanovených v teoriích, jelikož do tohoto modelu vstoupily pouze země západní Evropy. V zemích západní Evropy se přitom předpokládá, že spíše levicové strany podporují environmentalismus, tudíž by pro ně při zvýšení environmentálního mínění veřejnosti nevznikala nevýhoda. Výsledek ale není robustní už kvůli opravdu hraniční signifikanci. Kontrolní proměnné také odhalily, že výsledky minulých voleb v těchto zemích nijak neovlivnily posun v zelené politice sledovaných stran.

Modely 1: Hierarchický regresní model skupiny států s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

	Model VO Konzer.	Model VO Liber.	Model VO Lev.	Model VO Prav.
Environmentální mínění veřejnosti	8.110 (5.759)	14.622* (6.593)	7.393 (6.248)	10.060 (5.786)
Konzervativní strany	-0.966 (0.600)			
Environ.mínění X Konzer. strany	6.512 (5.480)			
Liberální strany		0.966 (0.600)		
Environ.mínění X Liber. strany		-6.512 (5.480)		
Levicové strany			-0.211 (0.582)	
Environ.mínění X Lev. strany			2.667 (5.213)	
Pravicové strany				0.204 (0.588)
Environ.mínění X Prav. strany				-2.628 (5.243)
Zisk/Ztráta voličů v předchozích volbách $\Delta V(t-1)$	-0.059 (0.066)	-0.059 (0.066)	-0.045 (0.058)	-0.045 (0.058)
Změna zelené politiky - opožděná $\Delta P(t-1)$	-0.487*** (0.065)	-0.487*** (0.065)	-0.484*** (0.061)	-0.484*** (0.061)
$\Delta P(t-1) \times \Delta V(t-1)$	0.015 (0.018)	0.015 (0.018)	0.017 (0.017)	0.017 (0.017)
AIC	1232.492	1232.492	1430.331	1425.826
BIC	1290.106	1290.106	1490.731	1486.161
ll	-599.246	-599.246	-698.166	-695.913
Počet pozorování	219	219	258	257
Počet voleb v modelu	39	39	39	39
Rozptyl interceptu	6.485	6.485	6.698	6.684
Reziduální rozptyl	13.031	13.031	11.953	12.010

*** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$; $\dagger p < 0.1$

Hierarchické regresní modely

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project, V-Democracy

4.1.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy

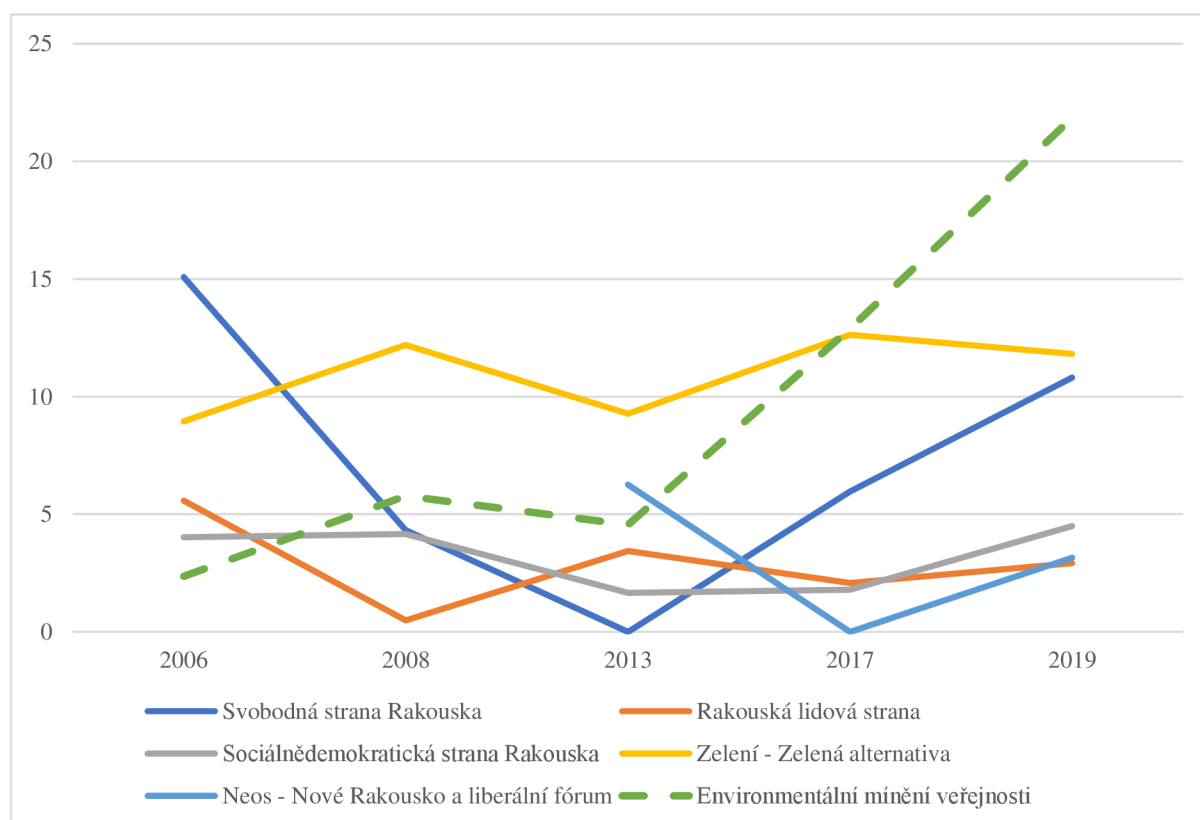
Následující odstavce rozeberou kvalitativně vybrané státy a náhlednou na praxi jejich zelené politiky. Tato část práce pomůže lépe pochopit kolísání v podpoře environmentalismu v jednotlivých státech a rozebere více do hloubky možnosti a spory nalezené v datech Manifesto project, které mohou ovlivnit výsledky analýzy. Státy, které byly vybrány pro analýzu musely splňovat podmínku, že ve sledovaném období proběhly alespoň čtyři volby. Dále byly státy vyselektovány tak, aby v rámci skupiny analyzovaných států spadala tamní úroveň obavy občanů do vrchní hranice, nejnižší hranice a střední úrovně. To znamená, že v rámci skupiny států s vysokou obavou občanů je analyzován stát s nejvyšší obavou, střední obavou a obavou občanů nacházejících se na spodní hranici 20%.

4.1.1.1. Rakousko

Rakousko se řadí mezi státy, které se zasazují o ochranu životního prostředí a značně investuje do obnovitelných zdrojů energie. Vládní podpora obnovitelných zdrojů energií je čtvrtá nejvyšší v Evropě (Greenmatch, 2023). Pokles podpory zelené politiky však můžeme pozorovat v období ekonomické krize (v grafu 4 rozdíl mezi roky 2008 a 2013). To samé platí pro rakouské občany, kteří vnímají ochranu životního prostředí jako podstatnou, avšak v období ekonomické krize tato podpora poklesla. Obecně ale platí, že trend vnímání zelené politiky jako důležité s roky narůstá a v roce 2021 již 22,2% občanů považovalo ochranu životního prostředí za podstatné téma pro budoucnost jejich státu. Zároveň mezi posledními konanými volbami lze pozorovat prudký nárůst voličské podpory strany Zelených z 3,8 % hlasů na 13,9 %. Důvody pro podporu této strany ale mohou být jiné než její environmentální politika (Parties and Elections, 2023). Strana má zároveň ve volbách horší výsledky než ostatní analyzované strany s výjimkou strany Nové Rakousko a liberální fórum, která získala ve volbách 2019 8,1 %. Zdá se tedy, že ačkoliv rakušané vidí klimatickou hrozbu jako vážnou, jejich výběr ve volbách tím není podstatně ovlivněn. Může tomu být i proto, že všechny rakouské politické strany obecně podporují ochranu životního prostředí, liší se však ve svém přístupu. Mezitím co Sociálně-demokratická strana Rakouska (SPÖ) a Rakouská lidová strana (ÖVP) prosazují silnou a efektivní environmentální politiku zahrnující snižování emisí skleníkových plynů, podporu ekologického zemědělství, ochranu přírody, rozvoj obnovitelných zdrojů atd., pravicová, konzervativní, nacionalistická Svobodná strana Rakouska (FPÖ) je skeptická vůči environmentální politice a přílišným regulacím a zásahům vlády do soukromých podniků (Tosun & Debus, 2020). Ačkoliv je ale FPÖ zmiňována jako skeptická, graf 4 značí prudkou změnu v postojích této strany. Ještě v roce 2013 se lze

v médiích dočíst, že podpora environmentalismu v politických programech SPÖ, Rakouské lidové strany a strany Zelených je značná oproti FPÖ, která nezmiňuje ochranu životního prostředí vůbec (Jet d'encre, 2013). Data Manifesto project ale hovoří o FPÖ jinak. Tato disparita mezi daty Manifesto project a reálnou politikou rakouských politických stran může naznačovat, že ačkoliv politická strana ve svém programu posilní zelenou politiku, nemusí to ještě znamenat, že v reálu bude tato strana opravdu zelenou politiku propagovat více.

Graf 4: Podpora environmentální politiky rakouskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

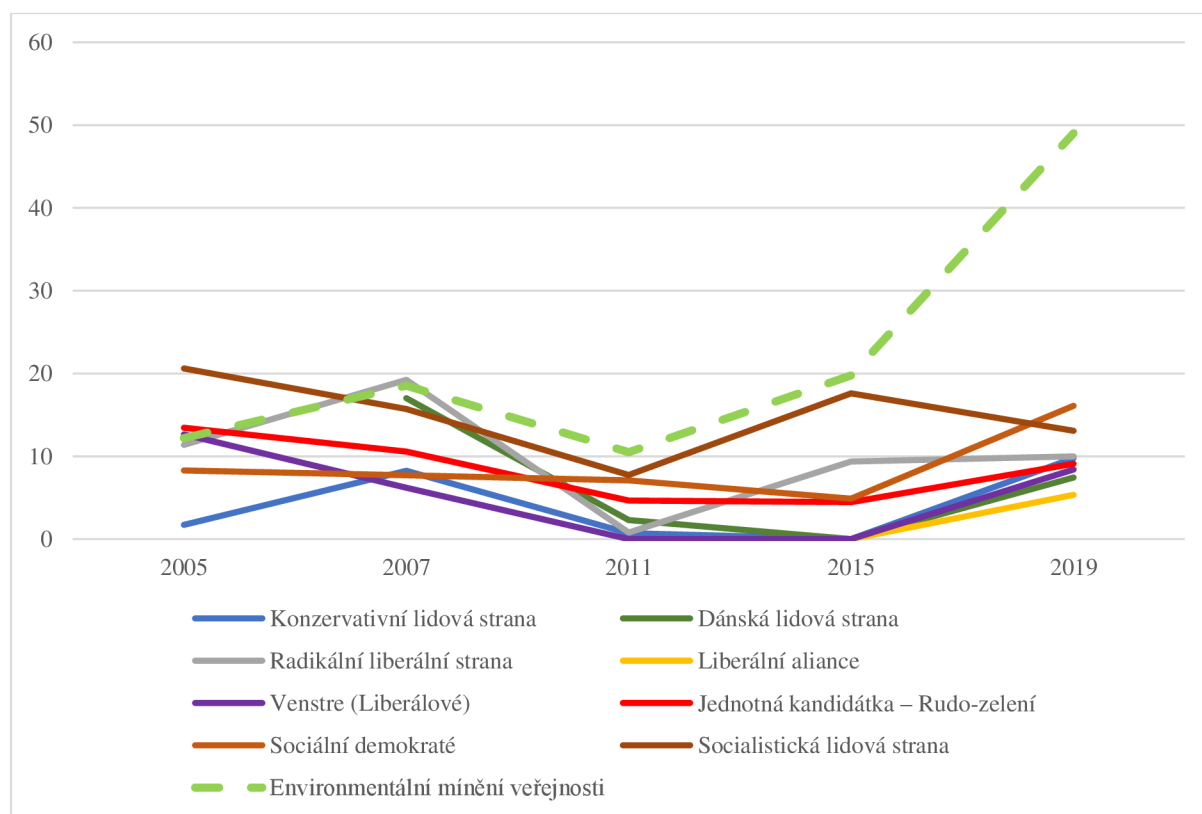
Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

4.1.1.2. Dánsko

Dánsko patří k zemím s absolutně nejvyšším podílem občanů, kteří vidí ochranu přírody jako podstatné téma pro bezpečnost jejich státu. V posledním pozorovaném roce v dotazníku Eurobarometer (2021) uvedlo 51,2% respondentů, že právě toto téma je oproti dalším ze seznamu problematik nejdůležitější. Vyšší podporu environmentální politiky tak lze očekávat taktéž od dánských politických stran, které skutečně patří dle dat Manifesto Project mezi největší zastánce této politiky v Evropě v pozorovaném období let 2004–2021. Pokles podpory zelené politiky vidíme stejně jako u rakouských stran v období ekonomické krize. Mezi největší zastánce environmentální politiky patří Socialistická lidová strana a Sociální

demokraté společně s Jednotnou kandidátkou Rudo-zelených. V roce 2007 získala Socialistická lidová strana značný počet křesel a společně se Sociálními demokraty v roce 2011 vytvořila politický program, který měl za cíl překonat současnou vládu v oblasti energetiky, dopravy, daní a zeleného růstu (Laub, 2012). Tato předvolební dynamika významně ovlivnila preference stran v oblasti zelené politiky (Carter et al. , 2018; Seeberg, 2016), jelikož předtím se vládnoucí Konzervativní lidová strana společně s Venstre zajímali především o průmysl a zemědělství z neo-liberálního pohledu, čili protlačovali mechanismy volného trhu a bránili se státním zásahům a iniciativám (Landrech & Little 2019).

Graf 5: Podpora environmentální politiky dánskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

Dánské politické strany také reprezentují jev, kdy nejenom zisk či ztráta voličů dané strany může ovlivnit její politiku, ale také zisk či ztráta křesel koaličního partnera ovlivňuje politiku stran, což v datech zachyceno nebývá. Venstre například v polovině let 2000 podporovala zelenou politiku o něco více, jelikož její koaliční partner Konzervativní lidová strana získala ve volbách více mandátů a díky tomu měla větší politickou sílu, která protlačovala zelenou politiku, čemuž se Venstre musela přizpůsobit (Landrech & Little 2019).

Naopak v roce 2015 již nevidíme tuto podporu zelené politiky u Venstre, jelikož Konzervativci ztratili významný počet křesel, čímž se zmírnil tlak na Venstre, aby stále podporovala ambiciozní zelené cíle. Venstre v té době více závisela na parlamentní podpoře Dánské lidové strany, která zelenou politiku tolik nepodporovala a zaměřovala se spíše na zájmy zemědělství (Landrech & Little 2019). Data Manifesto project vyobrazená v grafu 5 opět vykazují jisté limity. Ačkoliv se totiž ve studiích hovoří o Konzervativní lidové straně v Dánsku jako o straně, která naopak poměrně protlačuje zelenou politiku, není tato skutečnost zachycena v datech. Mezi lety 2011–2015 dokonce vidíme míru zelené politiky v programu Konzervativní lidové strany na nule. Porovnáme-li ale míru zelené politiky Konzervativců a Sociálních demokratů se Socialistických lidovců, Konzervativci skutečně zastávají zelenou politiku v realitě méně než tyto dvě strany. Diskutabilní je ale to, zdali byla zelená politika Konzervativců opravdu tak slabá.

4.1.1.3. Německo

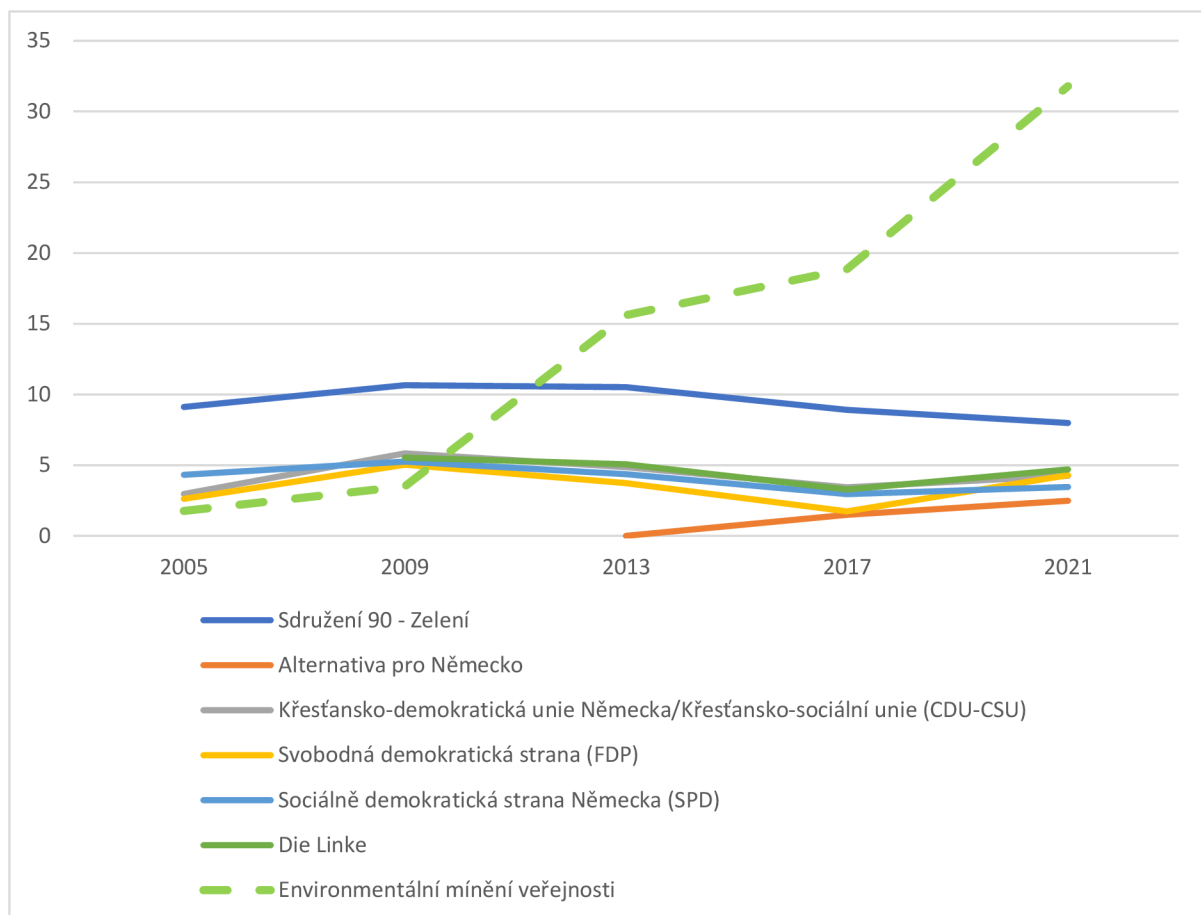
Německo je zemí věnující značnou pozornost environmentálním otázkám, což se odráží jak v politických programech tamních stran tak v pohledu občanů na environmentalismus. Německo patří mezi přední země v Evropě v oblasti ekologických inovací a investic do obnovitelných zdrojů energie (Greenmatch, 2023). Tamní voliči mají významný vliv na politiku v oblasti životního prostředí a udržitelnosti, včetně zelené politiky. Stranický systém Německa má relativně silnou a vlivnou zelenou stranu, zvanou Strana zelených (Bündnis 90/Die Grünen), která se v průzkumech voličů umísťuje na druhém nebo třetím místě, s podporou okolo 20% voličů (Politico, 2023). Ve volbách se ale straně tolik nedaří a průměrně získává okolo 10% (Manifesto project). Nevětší úspěch ale Strana zelených zaznamenala při posledních parlamentních volbách v roce 2021. Z 8.9% ve volbách v roce 2017 si přilepšila na 14.8%. To ukazuje, že zelená politika má v Německu silnou podporu mezi voliči a že mnoho lidí považuje ochranu životního prostředí a udržitelnost za klíčové téma.

Narativ je ale podobný rakouskému. Politické strany, které chtějí získat podporu voličů, se často snaží zahrnout otázky týkající se životního prostředí a udržitelnosti do svých programů a předvolebních kampaní. Ačkoliv jsou německé politické strany v podpoře ochrany životního prostředí velice konzistentní (viz Graf 6) a cíle mají strany povětšinou podobné, liší se v prostředcích a plánech, jak těchto cílů dosáhnout (Politico, 2021a). Tento fakt nejsou schopna data Manifesto project zachytit.

Co ale pozorovatelné je, je, že ačkoliv obavy z environmentálních hrozeb u německých občanů značně narůstají, politické strany ochranu přírody reflektují v politických programech stále v podobné míře. V roce 2021 dokonce míra zelené politiky německé Strany zelených klesla pod hodnoty podpory ochrany životního prostředí roku 2005. Nelze tvrdit, že by se tak událo pouze díky vlivu covidové krize, jelikož klesání podpory začalo již v roce 2013. Opačným případem je strana Alternativa pro Německo (AfD), která naopak od roku 2013 svou environmentální politiku posílila (viz graf 6). Je důležité zdůraznit, že zelená politika není jednoznačně definovaná a může zahrnovat různé oblasti, jako jsou obnovitelné zdroje energie, ochrana životního prostředí, udržitelná doprava, atd.

Graf 6: Podpora environmentální politiky německými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

AfD se může v některých oblastech shodovat se zelenou politikou, ale jako celek se často staví proti opatřením, která by podpořila udržitelný rozvoj a snížení negativního dopadu na životní prostředí. AfD například věří, že klimatická změna není způsobena člověkem, chce opustit Pařížskou dohodu a odmítá uzavírání uhelných dolů (DW, 2021). To, proč se v datech

Manifesto project zdá, že AfD zvyšuje svou podporu zelené politiky je pravděpodobně proto, že klimatickou změnu jako takovou neodmítá, jen je dle ní způsobená přírodními procesy, AfD proto podporuje lepší připravenost Německa na přírodní katastrofy (DW, 2021).

Ostatní politické strany klesají a stoupají v podpoře environmentalismu společně. V posledních volbách v roce 2021 jejich podpora stoupla, zejména také proto, že před volbami 2021 postihly Německo rozsáhlé záplavy zapříčiněné dle vědecké komunity klimatickou změnou, tudíž se hrozba klimatické změny stala aktuálním tématem (Politico, 2021a). Německo se také liší od ostatních kvalitativně analyzovaných států tím, že v období ekonomické krize kolem roku 2008 podpora ochrany přírody u politických stran neklesla, ale naopak u všech stoupla.

4.2. Státy se střední obavou veřejnosti z environmentální hrozby

Další analyzovanou skupinou států jsou státy se střední obavou veřejnosti z environmentální hrozby. V těchto státech bylo v roce 2021 více než 8% ale méně než 20 % obyvatel, kteří viděli téma životní prostředí jako podstatné téma. Kromě Irska a Francie se do této kategorie řadí postkomunistické státy převážně střední Evropy (Česká republika, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko) a také Rumunsko a Estonsko. Modely 2 ukazují, že konzervativní strany reagují na změnu veřejného mínění méně než strany liberální. Reakce liberálních stran na posun environmentálního mínění veřejnosti ale v modelu potvrzena nebyla. Víme tedy akorát to, že je signifikantní rozdíl mezi reakcemi konzervativních a liberálních stran na změnu v environmentálním mínění veřejnosti. Slabě signifikantní ($p < 0.1$) se ale ukazuje hodnota environmentálního mínění veřejnosti v Modelu SO Lib. Tato hodnota je navíc negativní, což by znamenalo, že konzervativní strany reagují na nárůst environmentálního mínění oslabením zelené politiky ve svých programech. Odtud pravděpodobně pochází i pozorovaný rozdíl v reakcích liberálních a konzervativních stran. Výsledek je ale na mezní hranici významnosti, a tudíž lze spíše tvrdit, že liberální a konzervativní strany v těchto státech nereagují na změny v environmentálním mínění veřejnosti. Na změny v mínění nereagují strany pravicové ani levicové. Potvrzena tak v tomto případě byla pouze hypotéza dva, která předpokládá, že liberální strany nebudou reagovat na posun environmentálního mínění veřejnosti. Stejně jako v předchozích modelech se ale potvrzuje, že strany mění svou zelenou politiku v opačném směru než ji změnily mezi volbami předešlými. V případě států se střední obavou veřejnosti

z environmentálních hrozeb je tento vztah o něco méně významný než ve skupině států s vysokou obavou veřejnosti.

Modely 2: Hierarchický regresní model skupiny států se střední obavou veřejnosti z environmentální hrozby

	Model SO Konzer.	Model SO Liber.	Model SO Lev.	Model SO Prav.
Environmentální mínění veřejnosti	15.240 (10.798)	-20.405 [*] (12.093)	-3.899 (13.083)	3.919 (9.520)
Konzervativní strany	0.085 (0.604)			
Environ.mínění X Konzer. strany	-35.645 [*] (14.603)			
Liberální strany		-0.085 (0.604)		
Environ.mínění X Liber. strany		35.645 [*] (14.603)		
Levicové strany			0.233 (0.639)	
Environ.mínění X Lev. strany			3.759 (15.388)	
Pravicové strany				0.565 (0.643)
Environ.mínění X Prav. strany				-16.210 (15.647)
Zisk/Ztráta voličů v předchozích volbách $\Delta V(t-1)$	-0.109 (0.084)	-0.109 (0.084)	-0.090 (0.080)	-0.103 (0.080)
Změna zelené politiky - opožděná $\Delta P(t-1)$	-0.314 [*] (0.130)	-0.314 [*] (0.130)	-0.321 [*] (0.132)	-0.328 [*] (0.132)
$\Delta P(t-1)$ X $\Delta V(t-1)$	0.068 (0.043)	0.068 (0.043)	0.054 (0.043)	0.052 (0.043)
AIC	1131.195	1131.195	1229.546	1223.713
BIC	1187.603	1187.603	1287.238	1281.327
ll	-548.597	-548.597	-597.773	-594.856
Počet pozorování	204	204	220	219
Počet voleb v modelu	34	34	34	34
Rozptyl interceptu	0.963	0.963	0.558	0.447
Reziduální rozptyl	14.224	14.224	15.115	15.171

***p < 0.001; **p < 0.01; *p < 0.05; [†]p < 0.1

Hierarchické regresní modely

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project, V-Democracy

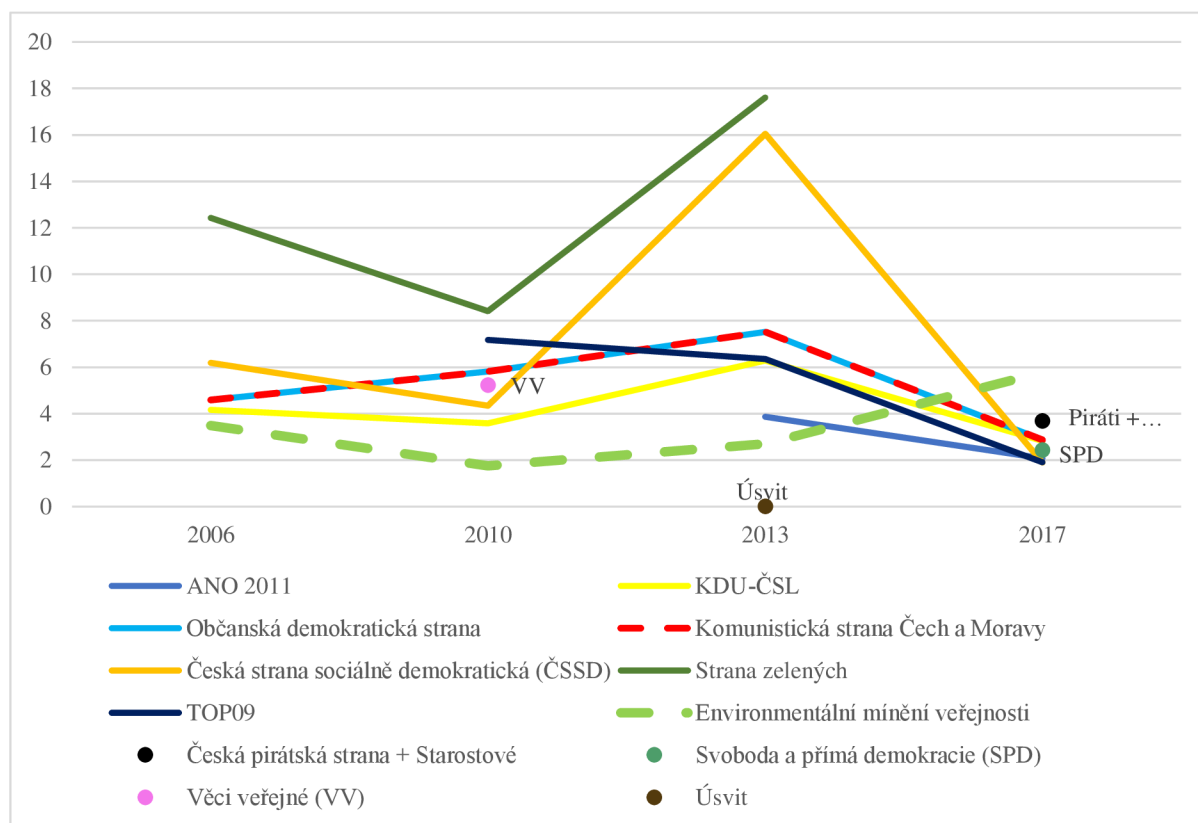
4.2.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy

4.2.1.1. Česká republika

Česká republika je státem, který se ocitl na zlomu, co se týče pohledu občanů na environmentální hrozby. Zlom je mezi kategorií střední a nízké podpory. V roce 2021 si myslelo 8.1% občanů, že právě ochrana přírody je jedno z nejdůležitějších témat, kterým by se Česká republika měla zabývat. Avšak, ještě v roce 2019 zastávalo tento názor 14.5% občanů. Pokles obavy stejně jako u dalších pozorovaných států nastal s nástupem koronavirové

krize. Obecně lze konstatovat, že obavy občanů České republiky v čase kontinuálně narůstají, vyjma propadu v období ekonomické krize. Česká republika se tak zařadila do podpory střední, ale o pouhá 2 % oproti Chorvatsku, které je již v kategorii podpory nízké.

Graf 7: Podpora environmentální politiky českými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

To, že obavy občanů narůstají, se ale nijak neprojevuje v politice politických stran. Ty naopak v pozorovaném období v podpoře environmentální politiky klesly všechny na podobnou úroveň (viz graf 7). Toto téma tak nebylo v programech stran nijak výrazné. Strana, podporující environmentální politiku nejvíce je Strana zelených, která se řadí do rodiny environmentalistických stran. Za ní se řadí ČSSD, která však v roce 2017 prudce v podpoře environmentalismu klesla. Zajímavým jevem je totožná podpora environmentální politiky Komunistickou stranou Čech a Moravy (KSČM) a ODS, která je do určité míry v souladu s teoretickou částí jež podotýká, že v postkomunistických zemích není jasná pravo-levá linie v environmentálních otázkách. To znamená, že pravicová ODS se nemusí nijak lišit od levicové KSČM v podpoře environmentalismu, jak by se to dalo očekávat v zemích bez komunistické minulosti. U některých českých politických stran se projevil jev pozorovaný

i v jiných evropských státech a to propad důležitosti environmentalismu v období ekonomické krize, která započala rokem 2008. Tento propad nereflakuje právě ODS a KSČM.

Data jsou bohužel hůře porovnatelná s předchozími kvalitativně analyzovanými státy, jelikož končí již rokem 2017. Analýzy politických programů stran z období kolem voleb 2021 ale ukazují, že situace je dnes v České republice odlišná od roku 2017. Část programu věnující se ochraně životního prostředí byla posílena jak u Pirátů tak u STAN (Hnutí duha, 2021). K prohloubení problematiky a návrhům konkrétních řešení se více věnovala také ČSSD a koalice SPOLU. Největší posun lze pozorovat u ODS, která byla v roce 2017 environmentální neziskovou organizací Hnutím duha označena za stranu s nejhorsím programem v oblasti environmentalismu, v koalici SPOLU ale strana v oblasti ochrany přírody značně posílila (Hnutí duha, 2021). V koalici posílil oproti roku 2017 také environmentální program KDU-ČSL. Naopak TOP09 si pohorsila. Budoucnost environmentalismu je v České republice nejasná. I když je program SPOLU hodnocen environmentalisty spíše pozitivně, environmentální hnutí ČR si jsou vědoma nadřazenosti ekonomických témat a ekonomické prosperity nad ochranou přírody deklarovanou v programu koalice SPOLU (Heinrich Boll Stiftung, 2021).

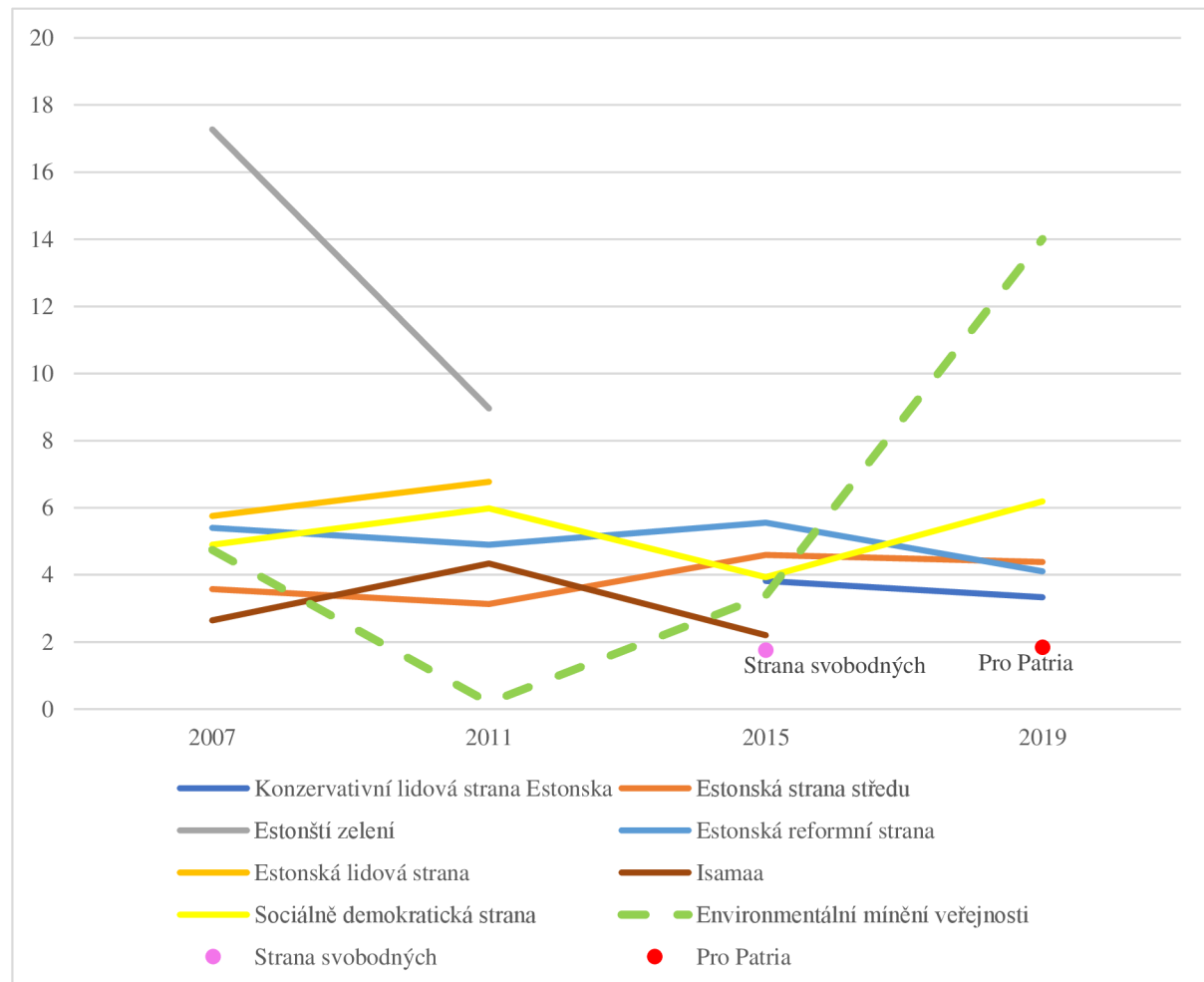
4.2.1.2. Estonsko

Estonsko se řadí mezi státy, kde občané vidí v porovnání s ostatními evropskými státy hrozbu klimatické změny jako relativně závažnou, ale neřadí se mezi státy s vysokou obavou občanů. Pohled na hrozbu klimatické změny se ale rapidně mění a ačkoliv ještě v roce 2011 vidělo pouhých 0.2% občanů klimatickou změnu jako hrozbu, která je podstatnější než další uvedné problematiky v položené otázce, v roce 2019 jich bylo již 14%.

Estonské politické strany se obecně o zelenou politiku zajímají, každá strana má ale svou oblast, ve které vyčnívá. Estonská reformní strana je politickou stranou, která nabízí nejpropracovanější zelenou politiku a návrhy řešení založené na výzkumech. Zároveň podpora této strany voliči v čase roste (news.err.ee, 2023). Sociální demokraté jsou v Estonsku známí tím, že mají obsáhlou politiku v oblasti energetiky, dopravy a lesnictví. Narozdíl od Reformní strany ale nezmiňují ve svých programech biodiverzitu ani zelené nakládání s odpady a jejich voličská podpora v čase značně klesá (Parksepp, 2023). Estonští Zelení se netěší v Estonsku velké podpoře, již několik let jsou mimo parlamentní lavice (news.err.ee, 2023). Jejich politika je však zaměřená na environmentalismus, který je ale v mnoha otázkách nejasný a postrádá jasnou vizi pro budoucnost Estonska. Větší politickou stranou je Estonská strana středu,

kteřá obecně podporuje zelenou politiku a zaměřuje se především na problematiku energetiky (Parksepp, 2023). Z větších estonských politických stran se nejvíce proti zelené politice staví Estonská konzervativní lidová strana, která je označována přímo za anti-environmentální (Joersen & Götze, 2018). Tato strana se zároveň staví proti EU imigraci. Všechny tyto poznatky jsou v linii s daty Manifesto project v grafu 8.

Graf 8: Podpora environmentální politiky estonskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

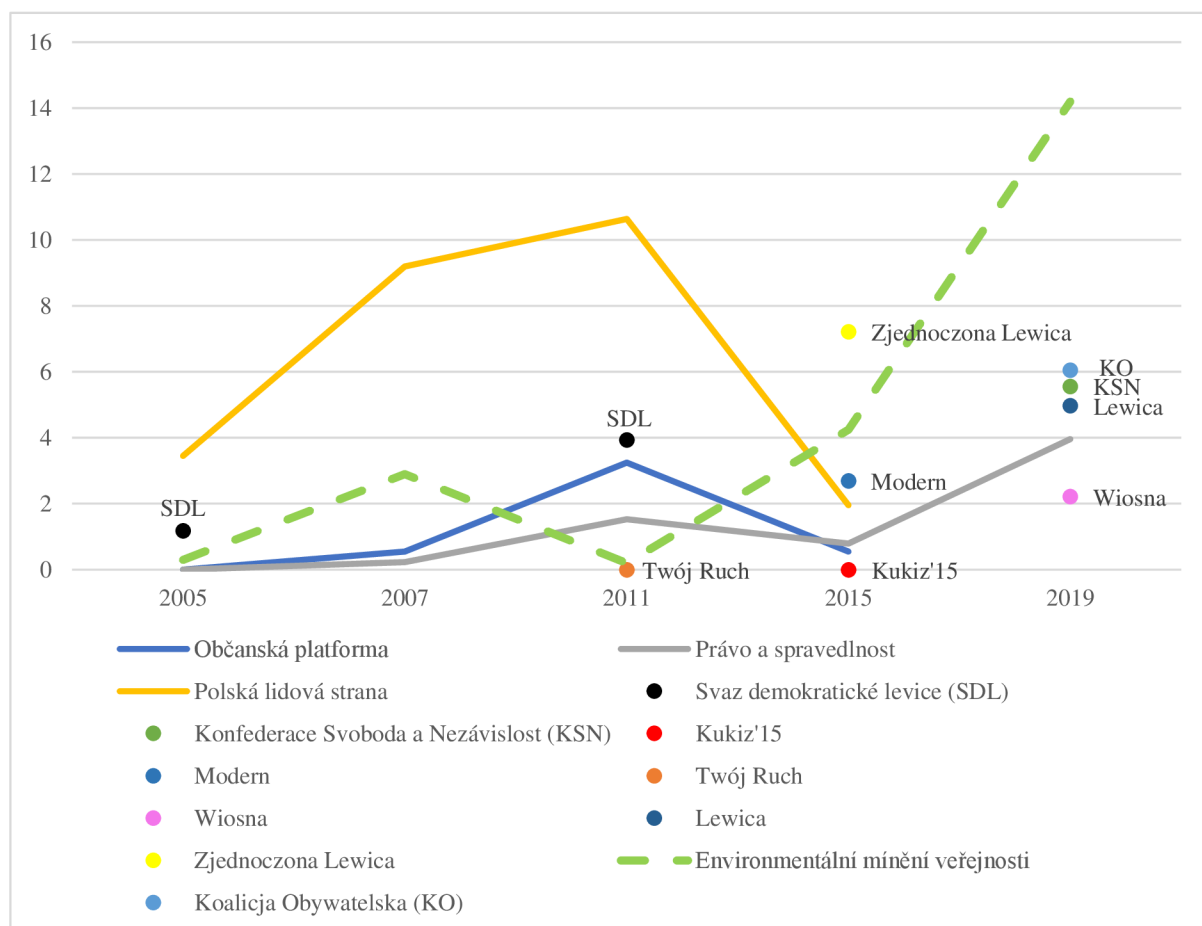
Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

4.2.1.3. Polsko

Polsko je další postkomunistickou zemí spadající do kategorie střední obavy občanů z environmentálních hrozeb. Jakožto i další země, které vstoupily do EU v letech 2004 a 2007, bylo i Polsko pod tlakem Evropské unie v otázkách zlepšování tamních standardů na čistotu ovzduší, vody atd. (Börzel & Buzogány, 2010; Millard, 1998; Skjærseth & Wettestad, 2007). Pro schválení vstupu Polska do EU tak bylo zapotřebí dosáhnout stanovených standardů EU, což bylo v Polsku náročným procesem, který nakonec vyústil v mnohá prodloužení lhůt

a stanovení výjimek pro Polsko (Jordan & Tosun, 2012). Po vstupu do EU Polsko v otázce ochrany životního prostředí často EU oponuje a staví se kriticky k navrhovaným plánům. Děje se tak zejména kvůli v Polsku významné těžbě uhlí, která by díky nízkouhlákové ekonomice mohla být omezena, což by mohlo mít negativní dopad na polskou ekonomiku (Euractive, 2020) Poměrně velký počet porušení právních předpisů EU v oblasti životního prostředí se shoduje s tvrzením, že polská vláda upřednostnila hospodářský rozvoj před ochranou životního prostředí (Angel et al., 2000). Obecně lze říci, že polské vlády nemají problém s naplňováním svých environmentálních závazků, ale pouze pokud s sebou nesou jen nízké ekonomické náklady (Marcinkiewicz & Tosun, 2015).

Graf 9: Podpora environmentální politiky polskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

Analýza environmentální politiky politických stran v Polsku odhalila, že v průběhu let 2007–2011 pravicové, opoziční politické strany Právo a spravedlnost a Občanská platforma objevily téma klimatické změny jako prostředku pro volební soutěž (Marcinkiewicz & Tosun, 2015). Souvisí to ale i se změnami v parlamentním zastoupení PiS. Jeden z nejaktivnějších

řečníků PiS, Jan Szyszko, nezískal křeslo ve čtvrtém volebním období, ale byl poslancem v šestém a sedmém volebním období (Marcinkiewicz & Tosun, 2015). Obecně ale platí, že jak Právo a spravedlnost tak Občanská platforma nejsou environmentální politice příliš nakloněny, i když lze pozorovat drobné změny. PiS například podpořila uzavření uhelných dolů do roku 2049 (Euractiv, 2020).

Polská lidová strana patřila vždy k těm stranám, které nejvíce podporovaly ochranu životního prostředí (Marcinkiewicz & Tosun, 2015) což lze pozorovat i v grafu 9. Tato strana podporuje snižování emisí CO₂ již od podpisu Kyotského protokolu. Naopak strany Právo a spravedlnost a Občanská platforma, které jsou častými koaličními partnery, zelené politice oponují. V době, kdy docházelo k dalším prohlubování debat a nástrojů zelené politiky EU se polské politické strany figurující v Sejmu začaly více shodovat v kritice Evropské unie (Marcinkiewicz & Tosun, 2015). Určitý posun v podpoře zelené politiky ale sledujeme v posledním pozorovaném roce 2019. Může to být způsobeno právě nárůstem důležitosti zelené politiky v debatách veřejnosti. Několik polských akademiků totiž již před lety poukázalo na to, že negativní postoj polských politických stran k environmentalismu se jen stěží změni nedojde-li prvně k posunu ve veřejném mínění (Marcinkiewicz & Tosun, 2015; Urwin & Jordan 2008). Veřejné mínění ve prospěch zelené politiky prudce vzrostlo a i díky tomu možná budeme pozorovat změny v environmentálních postojích stran. Tyto postoje jsou však v datech Manifesto project reflektovány pouze na úrovni politických programů, které se mohou lišit od následné reálné politiky. Existuje obava, že zvyšující se důraz na zelenou politiku je právě pouze novými odstavci v programech stran, avšak do reality se nepromítnou (Energy Transition, 2019).

4.3. Státy s nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

Poslední analyzovanou skupinou jsou státy s nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby. Jedná se o státy, ve kterých vybralo v roce 2021 méně než 8 % občanů životní prostředí jako problém, který je podstatnější než ostatní problematiky v seznamu dané otázky. Jedná se o země jižní a postkomunistické Evropy (Řecko, Itálie, Španělsko, Kypr (Republika), Portugalsko, Litva, Lotyšsko, Bulharsko a Chorvatsko). Modely 3 nezaznamenaly ani jednu statisticky významnou proměnnou sledovanou v modelu. To znamená, že strany vůbec nereagují na posuny v environmentálním mínění veřejnosti. K posunům ve směru zvyšujícího se environmentálního mínění přitom v každé ze sledovaných zemí kromě Řecka, docházelo. Toto zjištění potvrzuje, že zvolená metoda rozdělení států do tří kategorií dle míry environmentálního mínění veřejnosti byla správnou cestou. Výsledky se totiž napříč skupinami

liší. V případě skupiny států s nízkou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb tak skutečně pozorujeme, že marginální hodnoty environmentálního mínění neovlivňují nijak posilování či oslabování politiky zelených stran. V případě této skupiny států se dokonce nepotvrdila ani doposud vždy signifikantní kontrolní proměnná a to fluktuační oslabování a zesilování míry zelené politiky mezi volbami. Částečně lze tvrdit, že je potvrzena proměnná, která předpokládá, že liberální strany nereagují na změny v environmentálním mínění. V těchto zemích ale na změny mínění nereagují ani strany konzervativní, ani strany pravicové či levicové.

Modely 3: Hierarchický regresní model skupiny států s nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

	Model NO Konzer.	Model NO Liber.	Model NO Lev.	Model NO Prav.
Environmentální mínění veřejnosti	-1.752 (25.862)	20.483 (30.365)	-1.984 (35.419)	-11.757 (28.758)
Konzervativní strany	-0.819 (0.876)			
Environ.mínění X Konzer. strany	22.235 (34.472)			
Liberální strany		0.819 (0.876)		
Environ.mínění X Liber. strany		-22.235 (34.472)		
Levicové strany			0.155 (0.982)	
Environ.mínění X Lev. strany			-9.680 (38.531)	
Pravicové strany				-0.105 (0.985)
Environ.mínění X Prav. strany				11.517 (38.654)
Zisk/Ztráta voličů v předchozích volbách $\Delta V(t-1)$	0.044 (0.119)	0.044 (0.119)	0.052 (0.129)	0.052 (0.130)
Změna zelené politiky - opožděná $\Delta P(t-1)$	-0.169 (0.108)	-0.169 (0.108)	-0.195 (0.132)	-0.183 (0.134)
$\Delta P(t-1) \times \Delta V(t-1)$	-0.033 (0.050)	-0.033 (0.050)	-0.022 (0.062)	-0.022 (0.062)
AIC	1185.540	1185.540	1777.712	1771.389
BIC	1240.918	1240.918	1838.567	1832.180
ll	-575.770	-575.770	-871.856	-868.695
Počet pozorování	192	192	265	264
Počet voleb v modelu	39	39	39	39
Rozptyl interceptu	3.866	3.866	5.905	5.888
Reziduální rozptyl	27.288	27.288	47.073	47.176

*** p < 0.001; ** p < 0.01; * p < 0.05; † p < 0.1

Hierarchické regresní modely

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project, V-Democracy

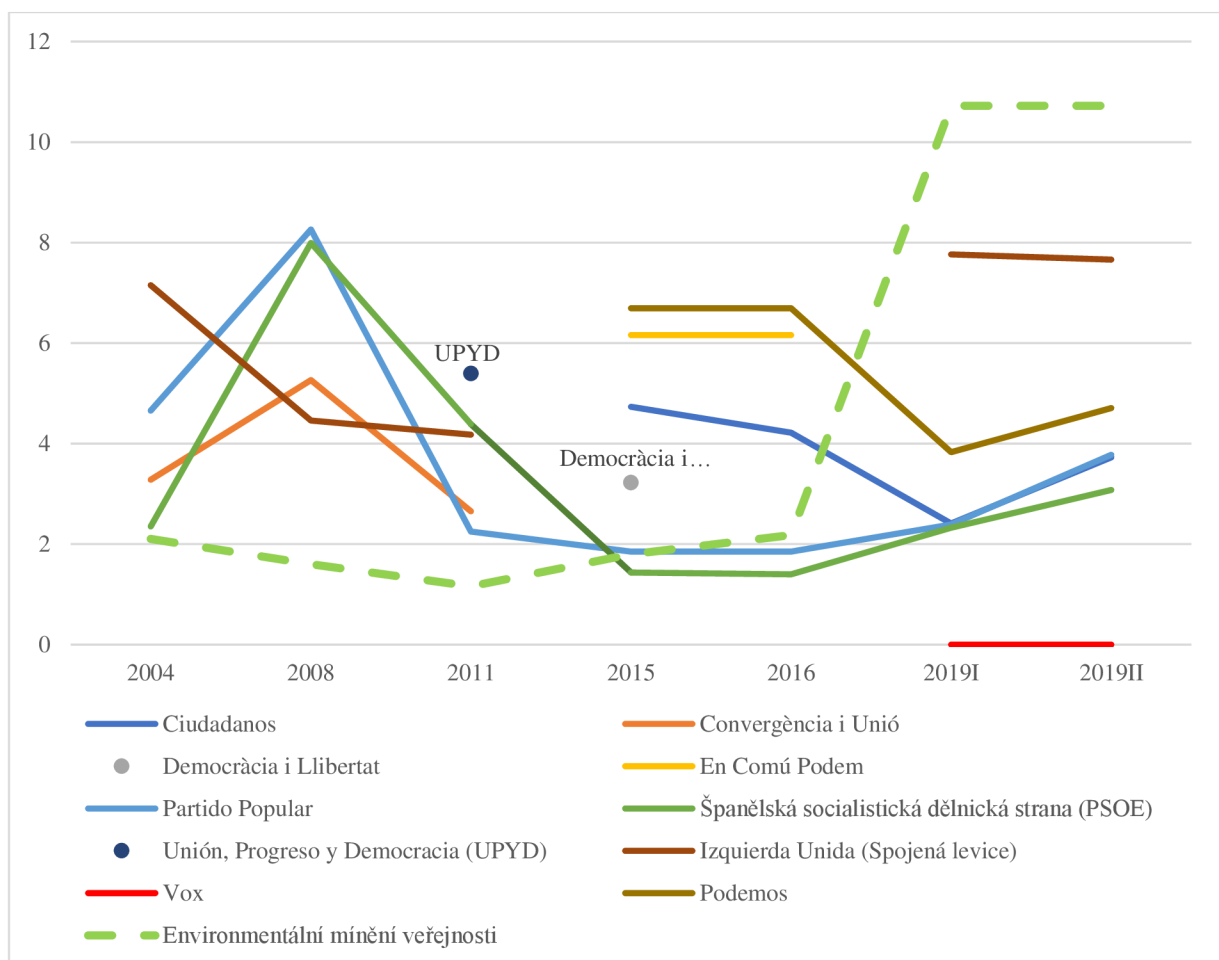
4.3.1. Kvalitativní náhled na vybrané státy

4.3.1.1. Španělsko

Španělsko se řadí mezi státy s nízkou obavou veřejnosti z klimatické změny. Rok, kdy došlo částečně k vychýlení veřejné obavy směrem k obavě střední byl rok 2019, kdy přes 10% obyvatel vidělo environmentální hrozbu jako zásadní. V grafu 10 se nacházejí dva roky 2019,

jelikož po prvních volbách v dubnu 2019 nevznikla žádná vláda. Druhé volby se konaly v polovině listopadu 2019. Hodnota veřejného mínění ohledně environmentální hrozby tak byla do grafu zanesena stejná v obou volebních měsících roku 2019. V grafu 10 nelze pozorovat propad, který byl ve veřejném mínění způsoben pandemií Covid-19, jelikož data Manifesto project volby roku 2020 ve Španělsku zatím neobsahují. Avšak data Eurobarometer ukazují, že se z 10% v roce 2019 environmentální mínění propadlo na hodnotu 3% v roce 2020. Následně v roce 2021 vzrostlo na 6%. Vývoj je tak podobný jako ve všech ostatních sledovaných zemích. Obava z environmentální hrozby u občanů klesá v období ekonomické krize a pandemie covidu.

Graf 10: Podpora environmentální politiky španělskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

Podobné tendence vidíme také u některých politických stran. Španělská socialistická dělnická strana (PSOE) se spolu s Partido Popular (PP) mezi lety 2008 – 2019 střídaly u vlády

ve Španělsku. Jejich podpora zelené politiky je do velké míry podobná, jak ukazuje Graf 10. Podpora environmentalismu prudce klesla s ekonomickou krizí roku 2008. Tento propad se mění až s volbami roku 2019, kdy zelená politika nabírá na síle. Vysoká míra podpory zaznamenaná u PSOE a PP v roce 2008 souvisí zejména se schválením politiky podporující cíle obnovitelných zdrojů a představení Národního plánu pro obnovitelné zdroje energie (Hess, 2019). Tento vývoj se ale v následujících letech zvrátil s vládou PP, která obnovitelné zdroje přestala do velké míry podporovat. V roce 2015 dokonce PP upravila zákon o skleníkových plynech, aby usnadnila investice do těžby břidlicového plynu (Hess 2019). Ve Španělsku tak v tomto období dochází k částečně rekarbonizaci. Zajímavé ale je, že ačkoliv vývoj zelené politiky nebyl v tomto období příznivý, političtí představitelé strany PP stále chválili Pařížskou dohodu (El Mundo, 2015) a v roce 2016 PP vyjádřila pokračující podporu své strany Kyotskému protokolu s cílem snížit emise (PP.es, 2016). Tento příklad ukazuje rozpor mezi výroky politiků a politických stran a reálnou zelenou politikou, kde se žádná podpora environmentalismu a snižování emisí nekonala. Určité změny ale očekávat lze, již roky 2019 ukazují, že strany mají tendenci zelenou politiku posilovat. Dle analytika Josého Pabla Ferrándize pracujícího v oddělení veřejného mínění ve společnosti IPSOS je ale zapotřebí navýšení podpory zelené politiky ve veřejnosti (Euractiv, 2022). Španělská veřejnost bere zelenou politiku navědomí, ale není dle ní hlavním problémem, který by se měl řešit. Zelená politika se tak nachází v žebříčku důležitosti na nižších pozicích než například ekonomické problémy země.

4.3.1.2. Řecko

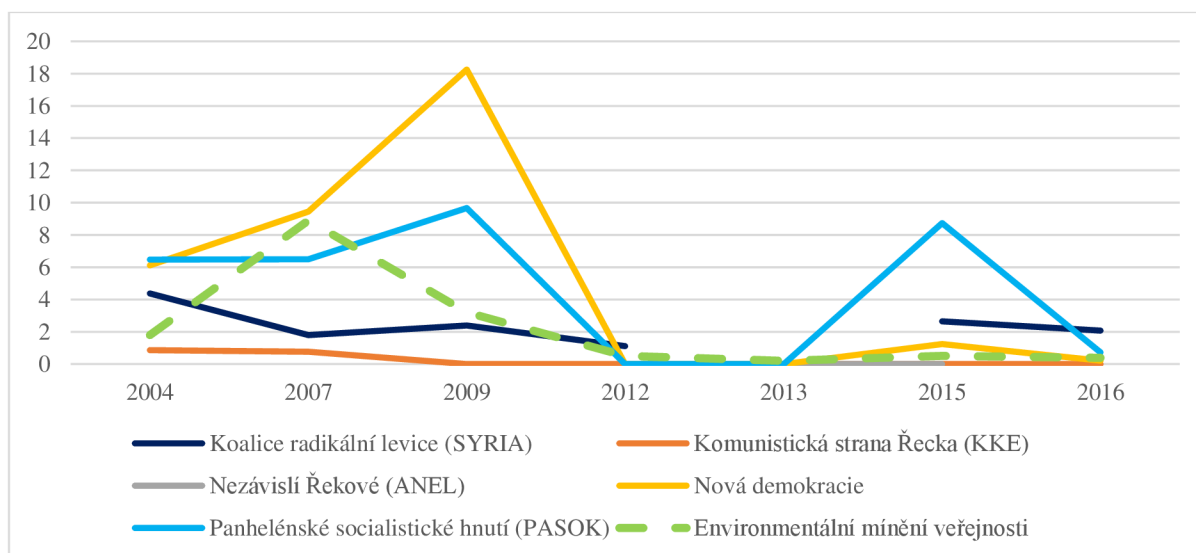
Řecko je státem s nejnižší obavou obyvatel z environmentální hrozby. Nejvyšších hodnot obava dosáhla v roce 2007, kdy téměř 9% obyvatel vidělo problematiku životního prostředí jako téma, kterým by se mělo Řecko zabývat. Dělo se tak zejména kvůli obavám lidí z narůstajícího nebezpečí lesních požárů, které v roce 2007 silně zasáhly Řecko (Botetzagias, 2011). Jakožto centrum krize eurozóny je pochopitelné, že veřejnost téma životního prostředí po roce 2009 již neviděla jako zásadní a obava klesla téměř na nulové hodnoty. To samé lze pozorovat u programatiky politických stran v grafu 11. Po roce 2009 prudce klesla podpora zelené politiky. K částečnému návratu tohoto tématu došlo v roce 2015, kdy všechny pozorované strany kromě Komunistické strany Řecka (KKE) zvýšily svůj zájem o environmentalismus.

Panhelénské socialistické hnutí (PASOK) se v minulosti angažovalo v otázkách ochrany životního prostředí a podpořilo některé environmentální politiky, ale obecně není

považováno za hlavního zastávce zelené politiky v Řecku (Dinas, et al 2022). Největším zastáncem environmentalismu je v Řecku strana Ekologové-Zelení, která ale měla v řeckém Parlamentu pouze marginální zastoupení a dnes není zastoupena vůbec. V grafu 11 ji tak vůbec nenajdeme. Z větších stran je za podporovatele zelené politiky považována strana SYRIZA, která díky mladší voličské základně toto téma vyzdvihuje o něco více než strany jiné (Dinas et al., 2022). Data Manifesto project v grafu 11 ale ukazují, že co se týče síly environmentalismu v programech politických stran, nachází se SYRIZA až za PASOK.

Ačkoliv existuje jen málo informací o řecké zelené politice, můžeme očekávat, že i tamní občané začnou vidět hrozbu změny klimatu jako o něco vážnější. Řecko je totiž sužováno čím dál více lesními požáry, které devastují v letních měsících místní regiony. Místní vlády jakožto i národní vláda Řecka jsou tak pod čím dál větším tlakem, aby vyřešili přírodní katastrofy, které jsou díky změně klimatu v Řecku častější. Kvůli této hrozbě a potřebě boje se změnou klimatu již řecká vláda v roce 2021 vytvořila ministerský post pro klimatickou krizi a ochranu občanů (Politico, 2021b). Je tedy možné, že v budoucnu bude Řecko řešit klimatickou změnu a snižování emisí skleníkových plynů více, než tomu bylo doposud. Hlavním důvodem ale nebude zvyšující se obava občanů a vlád z možných následků klimatické změny, avšak samotné následky klimatické změny, které již dnes Řecko pociťuje.

Graf 11: Podpora environmentální politiky řeckými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

4.3.1.3. Portugalsko

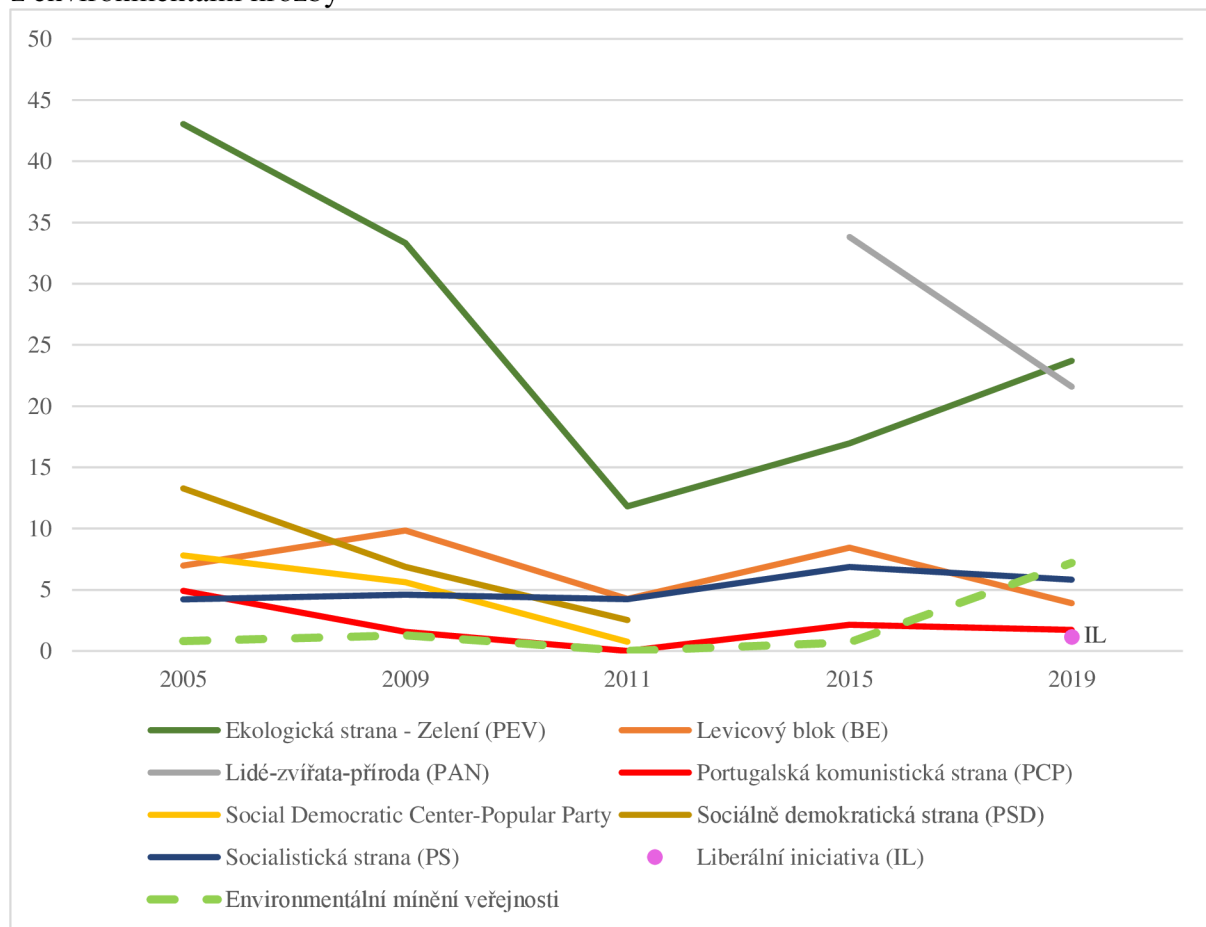
Portugalsko se kvůli nižším obavám veřejnosti zařadilo do poslední skupiny analyzovaných států. Samotná environmentální politika portugalských politických stran ale tento fakt neodráží. Naopak, politické strany Portugalska zelenou politiku do svých programů zahrnují ve větší míře než mnohé analyzované státy. Míra zelené politiky se dokonce řadí na druhé místo za Švédsko (Manifesto project). Je tomu tak zejména díky dvěma environmentálním stranám: Ekologická strana – Zelení (PEV) a strana Lidé-zvířata-příroda (PAN). Tyto strany se ale netěší velké podpoře občanů (Parties and Elections, 2023). Zajímavostí pak je, že PEV tvoří dlouhodobou volební koalici s Portugalskou komunistickou stranou (PCP) (De Giorgi & Santana-Pereira, 2015), která dle grafu 12 podporuje zelenou politiku nejméně ze všech portugalských politických stran. V rámci této koalice je slabší stranou PEV. Ve volbách v roce 2019 získala PEV pouze 2 mandáty, zbylých 10 získaných mandátů při volbách obsadili poslanci PCP. Zelená politika PEV volební koalici nedominuje a PCP do svého programu environmentalismus téměř nezařazuje. (Ne)Úspěšnost strany PAN je obdobná. Strana získala nejvíce 4 mandáty v národních volbách v roce 2019.

Z důvodu marginálního vlivu v portugalském parlamentu je možné do analýzy nezahrnout míru zelené politiky těchto dvou stran, aby nebyly výsledky příliš zkresleny. Avšak i po odstranění environmentalistů zůstava Portugalsko se svou zelenou politikou dle dat Manifesto project stále na 13. místě. To znamená, že ačkoliv veřejnost nevnímá klimatickou změnu jako problém, kterému by vláda měla dávat primární pozornost, politické strany environmentalismus neignorují. Je tomu tak pravděpodobně kvůli silným environmentálním neziskovým organizacím v Portugalsku a rozdílnému přístupu vládních stran k řešení ekonomických problémů (Queirós, 2016).

Ačkoliv se totiž Portugalsko během let 2010–2012 potýkalo s velkou finanční krizí, debaty o zelené politice ve vládě stále probíhaly. Jak Queirós (2016) ve svém odborném článku uvádí, narozdíl od ostatních evropských zemí silně zasažených hospodářskou krizí, volilo Portugalsko řešení krize prostřednictvím vypořádání se se spotřebou energie a změnou klimatu. Portugalsko snížilo svou závislost na neobnovitelných zdrojích a profitovalo z investic, které předchozí vlády uskutečnily v klíčových oblastech, jako je rozšiřování obnovitelných zdrojů energie (např. větrné a vodní elektrárny). Vláda modernizovala svou elektrickou síť, aby mohla přejít na alternativní a obnovitelné formy energie, což se již týká přibližně 25% výroby. V této době bylo Portugalsko hodnoceno jako šesté nejpokrokovější v obalsti politiky změny klimatu, nacházelo se dokonce před Německem a Švédskem (Green Savers, 2013).

Ve volbách v roce 2019 bylo Portugalsko již mimo hrozbu finančního kolapsu a zelená politika nabrala důležitosti částečně také u voličů. Obava občanů z environmentálních hrozeb vzrostla a debata na úrovni politických stran začala zvažovat zelenou daň. Paradoxně, v očích občanů téma zelené politiky nepříslušelo v první řadě environmentalistické PAN, ale o téma se bilo v očích voličů mezi PAN a Socialistickou stranou (PS) (Fernandes, 2020). Graf 12 pak poměrně věrohodně odráží fakt, že PS skutečně ve větší míře podporuje environmentalismus.

Graf 12: Podpora environmentální politiky portugalskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Zdroj: autorka diplomové práce, Data: Eurobarometer, Manifesto Project

Závěr

Ideální forma zastupitelské demokracie stojí na předpokladu, že si lidé volí do zastupitelských orgánů své zástupce, kteří zde posléze hájí zájmy svých voličů. Veřejné mínění by tak mělo být důležitým aspektem v tvorbě politiky politických stran. Mnohé výzkumné práce se snažily tento předpoklad otestovat a kvantifikovat do jaké míry berou strany veřejné mínění ve své politice v potaz. Zkoumány byly nejčastěji posuny ideologie voličů na pravo-levé ideologické škále a jejich vztah k pravo-levým ideologickým posunům v politice stran (Adams et al., 2004; Adams et al., 2006; Adams et al., 2009; Gilens, 2012; Monroe, 1979; Page & Shapiro, 1983; Peters & Ensink 2015). Výsledky analýz naznačují, že strany mají tendenci posunovat svou politiku v případě, kdy pro ně posun ve veřejném mínění znamenal nevýhodnou pozici. Například, dojde-li k posunu mínění veřejnosti směrem k více pravicové politice, levicové strany mají sklon k posunu své levicové politiky více doprava, tzn. více ke středu. Naopak u pravicových stran existuje tendence na tento posun nereagovat, jelikož jejich programy jsou pravicové, a tudíž s veřejným míněním souznějí.

Pravo-levá ideologická škála ale není nejspolehlivější dimenze pro zkoumání vztahu posunu veřejného mínění a posunu v politice stran. Zmíněné studie totiž vycházejí v případě veřejného mínění z dotazníku Eurobarometer, který respondenty žádá, aby se sami zařadili na pravo-levé škále. Někteří akademici ale vznesli pochybnosti o kvalitě takto sbíraných dat, jelikož lidé často nemusí znát přesné rozdíly mezi levicovou a pravicovou politikou (O'Grady & Abou-Chadi, 2009). Studie O'Gradyho a Abou-Chadi (2009) tak společenská témata rozdělila do skupin a posléze analyzovala, jak posuny mínění veřejnosti v těchto konkrétních tématech ovlivňují posuny politických pozic politických stran (také v rámci těchto témat). Jedna ze skupin se věnovala postmateriálním hodnotám, do kterých se řadí také environmentalismus. Samotní autoři ale zařazení environmentalismu do této skupiny zpochybnili, jelikož i podle Lowe et al. (2011) se jedná o téma, které se příliš dotýká ekonomiky. Na základě těchto poznatků a poznatků Broockmana (2016), který říká, že by se agendy ve výzkumech veřejného mínění neměly agregovat, bylo pro tuto práci vybráno téma environmentalismu.

Následně bylo analyzováno to, jak reagují na změny ve veřejném mínění konzervativní, liberální, pravicové a levicové strany. Teorie odhalila, že ačkoliv mají konzervativní strany předpoklady k přijetí tezí environmentalismu, povětšinou je přijímají méně. Naopak liberální strany, které by dle teorií měly mít větší problém s přijetím environmentalismu, v praxi

přijímají jeho teze více. Tato praxe politických stran tak vedla k vytvoření hypotéz, které předpokládají, že konzervativní strany budou na posilování environmentálního mínění veřejnosti reagovat posilování své zelené politiky, jelikož pro ně tento posun v mínění představuje možnou nevýhodnou pozici. Liberální strany na takový posun v mínění reagovat nebudou, jelikož již do značné míry zelenou politiku zastávají.

V rovině pravicových a levicových stran nebylo možné formulovat jednoznačnou hypotézu. Levicové a pravicové politické strany totiž přijímají v západních a postkomunistických zemích EU zelenou politiku rozdílně, tudíž není možné určit, pro který typ strany vzniká posilněním environmentálního mínění veřejnosti nevýhoda. Zároveň kvůli charakteru dat nebylo možné rozdělit země do skupin západní země EU + Velká Británie a postkomunistické země EU, které by následně byly analyzovány zvlášť, jelikož by mohl být výzkum značně zkreslen rozdílnou mírou obav veřejnosti z environmentální hrozby. To znamená, že v jedné skupině států by se objevily země, kde veřejnost vyjadřuje značné obavy a země, kde veřejnost hrozbu environmentalismu nebere téměř v potaz. Dle míry obavy tak byly státy rozděleny do třech skupin. Státy s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby, se střední obavou a obavou nízkou. V případě, že v průběhu analýzy dojde k tomu, že se v jedné skupině států ocitnou pouze země západní Evropy, bude na základě teorie možné stanovit, že pravicové strany v těchto státech mají slabší pravicovou politiku, a tudíž v případě, kdy dojde k posilnění environmentálního mínění veřejnosti, budou tyto pravicové strany posilovat svou zelenou politiku, jelikož pro ně vznikla nevýhoda. Levicové strany v těchto zemích naopak reagovat nebudou. Nastane-li opačný případ a ve skupině států se ocitnou pouze postkomunistické státy EU, můžeme hypotézy překlopit, jelikož v těchto státech podporují zelenou politiku spíše pravicové strany, a tudíž právě ony nebudou reagovat na posilnění mínění. Reagovat by ale měly strany levicové. Nenastane-li ale tato situace, bude zopovězena pouze výzkumná otázka, která se táže, jak reagují pravicové a levicové strany na posilnění environmentálního mínění veřejnosti.

Výsledky analýzy ukázaly, že do států s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby se zařadily pouze státy západní Evropy (Německo, Rakousko, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Velká Británie, Dánsko, Švédsko a Finsko). Hierarchický regresní model v této skupině států potvrdil hypotézu, která předpokládá, že konzervativní strany posilňují svou zelenou politiku posilní-li se environmentální mínění veřejnosti. Potvrzena byla také druhá hypotéza, která předpokládala, že naopak liberální strany na tyto posuny v mínění

reagovat nebude. V případě pravo-levé politiky stran nebyl nalezen žádný vztah ke změně ve veřejném mínění.

Ve státech, které se zařadily do střední obavy veřejnosti z environmentálních hrozeb (Francie, Irsko, Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Estonsko a Rumunsko), se žádná ze stanovených hypotéz ani výzkumná otázka nepotvrdily. Pouze můžeme říci, že existuje signifikantní rozdíl v reakcích liberálních a pravicových stran s tím, že slabě signifikantní výsledek ukázal, že zde existuje drobná tendence konzervativních stran reagovat na posilnění mínění veřejnosti oslabením své zelené politiky. V tomto případě by tak bylo dobré provést další studii, která by do regrese přidala proměnnou posunu mínění voličů daného politického proudu. To znamená, podívat se samostatně na to, zdali konzervativní voliči skutečně posilňují své environmentální mínění. Data, která jsou pro analýzu využívána totiž nijak nerozdělují liberální a konzervativní voliče v otázce environmentálního mínění. Značný rozdíl ve vnímání environmentálních problémů mezi liberálnějšími a konzervativnějšími voliči totiž může vést k tomu, že ačkoliv agregovaná data ukázala, že se v těchto státech obecně zvýšil počet lidí vnímajících environmentalismus jako podstatné téma, u konzervativních voličů k tomu v praxi dojít nemuselo. Naopak se mohlo stát, že konzervativní voliči částečně oslabili své environmentální mínění, což by se v případě, že liberální voliči své environmentální mínění značně zvýšili projevilo v datech jako obecné zvyšování environmentálního mínění celé veřejnosti. Tato polarizace názorů by mohla zapříčinit, že konzervativní politické strany obecné posuny v mínění veřejnosti nereflektovaly, jelikož se tento posun jejich voličů netýkal.

V poslední skupině států s nízkou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb (Španělsko, Chorvatsko, Itálie, Portugalsko, Kypr (Republika), Řecko, Litva a Lotyšsko) se v regresních modelech taktéž nepotvrdila žádná ze stanovených hypotéz ani výzkumná otázka. To znamená, že žádná analyzovaná skupina stran (konzervativní vs. liberální, pravicové vs. levicové) nereagovala na změny v environmentálním mínění veřejnosti. Je možné, že se tak děje kvůli tomu, že v těchto zemích není environmentalismus vnímán jako důležité téma, a tudíž i rozdíly v environmentálním mínění veřejnosti jsou mezi volbami marginální. Strany tak nejsou veřejností nijak tlačeny k tomu tyto problémy řešit a reflektovat je ve své politice.

V případě kontrolních proměnných zařazených do modelů se ukázalo, že ve státech s vysokou a střední obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb dochází k jevu popisovanému

Budgem (1994), čili že strany mění svou politiku v aktuálních volbách opačným směrem, než ji změnily ve volbách předchozích. Oslabila-li strana svou zelenou politiku v minulých volbách, v aktuálních volbách ji naopak posílí. Tento jev ale nebyl pozorován v případě států s nízkou obavou občanů.

Kvalitativní část práce posléze zkoumala více do hloubky zelenou politiku politických stran ve vybraných státech. Tato část práce ukázala, že je podstatné rozlišit mezi programovými tezemi stran, ze kterých vychází data Manifesto project a reálnou politikou, kterou strana vykonává. Teze se totiž od reálné politiky mohou v některých případech lišit. Například německá strana AfD začíná dle dat Manifesto project dohánět v míře zelených témat v programech ostatní německé politické strany. V realu se tak ale neděje a strana AfD dokonce zastává názor, že klimatická změna není způsobena člověkem, a proto se dá pouze chystat na její možné následky. Zmírnit nebo zastavit klimatickou změnu ale podle AfD nejde, proto strana nepodporuje omezování produkce skleníkových plynů. V Dánsku zase můžeme pozorovat, že ačkoliv tamní Konzervativní lidová strana protlačuje zelenou politiku ve velké míře, data Manifesto project tuto skutečnost nezachytila. Podobný problém byl zachycen i v mnoha dalších státech. Naopak v Portugalsku a Estonsku byla data Manifesto project v linii s reálnou politikou stran. Je tak otázkou, do jaké míry lze z dat Manifesto project usuzovat skutečné posuny v politice stran. Posuny totiž mohou být pouze marketingového charakteru, kdy se strana před volbami snaží nalákat nové voliče.

Seznam použitých zkratk

AfD – Alternativa pro Německo

ANEL – Nezávislí Řekové

BE – Levicový blok

CDU-CSU – Křesťansko-demokratická unie Německa/Křesťansko-sociální unie

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ESS – European Social Survey

FDP – Svobodná demokratická strana

FPÖ – Svobodná strana Rakouska

IL – Liberální iniciativa

NO – nízká obava

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KKE – Komunistická strana Řecka

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

ÖVP – Rakouská lidová strana

ODS – Občanská demokratická strana

PAN - strana Lidé-zvířata-příroda

PASOK – Panhelénské socialistické hnutí

PCP – Portugalská komunistická strana

PEV - Ekologická strana – Zelení

PiS – Právo a spravedlnost

PP – Partido Popular

PS – Socialistická strana (Portugalska)

PSD – Sociálně demokratická strana (Portugalska)

PSOE – Španělská socialistická dělnická strana

SPD – Svoboda a přímá demokracie

SPÖ – Sociálně-demokratická strana Rakouska

SO – střední obava

SYRIZA – Koalice radikální levice

UPYD – Unión, Progreso y Democracia

VO – vysoká obava

VV – Věci veřejné

Seznam obrázků, tabulek, grafů a modelů

Obrázek 1.: Vybraná otázka z české verze dotazníkového šetření Eurobarometer 62.0

Tabulka 1: Změna ve vnímání ochrany životního prostředí jako tématu s potenciálem ohrožit stát (%)

Tabulka 2: Environmentální mínění veřejnosti v zemích EU plus Velké Británii (Životní prostředí je faktor, který by mohl ohrožovat moji zemi)

Graf 1: Státy s vysokou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

Graf 2: Státy se střední obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

Graf 3: Státy s nízkou obavou veřejnosti z environmentálních hrozeb

Graf 4: Podpora environmentální politiky rakouskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 5: Podpora environmentální politiky dánskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 6: Podpora environmentální politiky německými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 7: Podpora environmentální politiky českými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 8: Podpora environmentální politiky estonskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 10: Podpora environmentální politiky španělskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 11: Podpora environmentální politiky řeckými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Graf 12: Podpora environmentální politiky portugalskými stranami a obava veřejnosti z environmentální hrozby

Modely 1: Hierarchický regresní model skupiny států s vysokou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

Modely 2: Hierarchický regresní model skupiny států se střední obavou veřejnosti z environmentální hrozby

Modely 3: Hierarchický regresní model skupiny států s nízkou obavou veřejnosti z environmentální hrozby

Prameny a literatura

Abramowitz, A. I., & Saunders, K. L. (2006). Exploring the bases of partisanship in the American electorate: Social identity vs. ideology. *Political Research Quarterly*, 59, 175–187.

Adeola, F. O. (1998). Cross-national environmentalism differentials: Empirical evidence from core and noncore nations. *Society & National Resources*, 11(4), 339–365.

Achterberg, W. (1993). Can Liberal Democracy Survive the Environmental Crisis? Sustainability, Liberal Neutrality and Overlapping Consensus in A. Dobson and P. Lucardie (eds.) *The Politics of Nature: Explorations in Green Political Theory*. London: Routledge.

Adams, J., Clark, M., Ezrow, L., & Glasgow, G. (2006). Are Niche Parties Fundamentally Different from Mainstream Parties? The Causes and the Electoral Consequences of Western European Parties Policy Shifts, 1976–1998. *American Journal of Political Science*, 50(3), 513–29.

Adams, J., Clark, M., Ezrow, L., & Glasgow, G. (2004). Understanding Change and Stability in Party Ideologies: Do Parties Respond to Public Opinion or to Past Election Results? *British Journal of Political Science*, 34(4), 589–610. doi:10.1017/s0007123404000201.

Adams, J., Haupt, A. B., & Stoll, H. (2009). What Moves Parties? The Role of Public Opinion and Global Economic Conditions in Western Europe. *Comparative Political Studies*, 42(5), 611–39.

Aljazeera. (25. září 2019). Polish coal mining expansion leaves environmentalists in the dark. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/economy/2019/9/25/polish-coal-mining-expansion-leaves-environmentalists-in-the-dark>.

Angel, D. P., H. Brown, S., Broszkiewicz, R., & Wronski. S. (2000). “The Environmental Regulation of Privatized Industry in Poland.” *Environment and Planning C: Government & Policy*, 18(5): 575–592.

Baiardi, D., & Morana, C. (2021). *Climate change awareness: Empirical evidence for the European Union*. Center for European Studies.

Barry, J. (1999). *Rethinking Green Politics*. London: Sage.

Barry, J., & Wissenburg, M. (2001). Introduction' in J. Barry and Wissenburg (eds.) *Sustaining Liberal Democracy: Ecological Challenges and Opportunities*. Basingstoke: Palgrave.

- BBC. (25. červen 2017). Five ways politicians can win over young voters. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-40257663>.
- Bell, D. (2002). How can Political Liberals be Environmentalists?, *Political Studies*, 50, 703–724.
- Bennulf, M. (1995). The rise and fall of Miljöpartiet de gröna' in D. Richardson and C. Rootes (eds), *The Green Challenge: The Development of Green Parties in Europe*, London: Routledge, 128–46.
- Blumer, H. (1946). Collective behavior. In A. M. Lee (Eds.) *New outlines of the principles of sociology*. New York: Barnes and Noble.
- Börzel, T., & A. Buzogány. (2010). “Environmental Organisations and the Europeanisation of Public Policy in Central and Eastern Europe: The Case of Biodiversity Governance.” *Environmental Politics*, 19(5): 708–735.
- Botetzagias, I. (2011). Chapter 8 Green politics in Greece at the time of fiscal crisis, Leonard, L. and Botetzagias, I. (Ed.) *Sustainable Politics and the Crisis of the Peripheries: Ireland and Greece (Advances in Ecopolitics, Vol. 8)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, 161–179.
- Broockman, D. E. (2016). Approaches to Studying Policy Representation. *Legislative Studies Quarterly*, 41(1), 181–215.
- Bruszt, L. (2002). Making markets and eastern enlargement: Diverging convergence? *West European Politics*, 25(2), 131–140.
- Budge, Ian. (1994). ‘A New Theory of Party Competition: Uncertainty, Ideology and Policy Equilibria Viewed Comparatively and Temporally. *British Journal of Political Science*, 24(4), 443–67.
- Bulger, J. (1989). Friends of the Earth is 10 years old. *New Scientist*, 296.
- Carmin, J., & Vandever, S. D. (2004). Enlarging EU Environments: Central and Eastern Europe from Transition to Accession. *Environmental Politics*, 13(1), 3–24, doi: 10.1080/09644010410001685119.

- Carter, N., et al. (2018). Political parties and climate policy: A new approach to measuring parties' climate policy preferences. *Party Politics*, 24(6), 731–742. doi:10.1177/1354068817697630.
- Clark, T. S., & Golder, M. (2006). Rehabilitating Duverger's theory: Testing the mechanical and strategic modifying effects of electoral laws. *Comparative Political Studies*, 39(6), 679–708.
- Climate Home News. (7. leden 2020). *Austria swears in coalition government with strengthened climate plan*. Dostupné z: <https://www.climatechangenews.com/2020/01/07/austria-swears-coalition-government-strengthened-climate-plan/>.
- Coglianesi, C. (1998). Implications of liberal neutrality for environmental policy. *Environmentl Ethics*, 20(1), 41-59.
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. New York: Charles Scribner.
- Cox, G. (1990). Centripetal and Centrifugal Incentives in Electoral System, *American Journal of Political Science*, 34, 905–935.
- Dalton, R. J. (2013). *Political parties and democratic linkage*. Oxford University Press.
- Dalton, R. J. (2009). Economics, environmentalism and party alignments: A note on partisan change in advanced industrial democracies. *European Journal of Political Research*, 48, 161–175.
- De Giorgi, E., & Santana-Pereira, J. (2016). The 2015 Portuguese Legislative Election: Widening the Coalitional Space and Bringing the Extreme Left in. *South European Society and Politics*, 21(4), 451–468. doi:10.1080/13608746.2016.1181862.
- Devall, W. B. (1970). Conservation: An Upper Middle Class Social Movement: A Replecation. *Journal of Leisure Research*, 2, 123–126.
- Dewey, J. (1927) *The Public and Its Problems*. Athens, Ohio: Swallow Press.
- Dinas, E. Eleftherious, C., Katsanidou, A., Kordas, G., Krouwel, A., Kutiyiski, Y., Lefkofridi, Z., Rori, L., & Teperoglou, E. (2022), Democracy and Human Rights: The Greek Political Landscape 2019-2020. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/athen/19371.pdf>.

- Dobson, A. (2001). Foreword' in J. Barry and M. Wissenburg (eds.) *Sustaining Liberal Democracy: Ecological Challenges and Opportunities*. Basingstoke: Palgrave.
- Dobson, A. (1998). *Justice and the Environment*. Oxford: Oxford University Press.
- Dow, J. (2001). A Comparative Spatial Analysis of Majoritarian and Proportional Systems, *Electoral Studies*, 9, 109–125.
- Dryzek, J. S. (1997). *The politics of the earth: Environmental discourses*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Dryzek, R. (1990). *Discursive Democracy: Politics, Policy, and Political Science*. New York: Cambridge University Press.
- Dunlap, R., & Richard, G. (1972) Politics and Ecology: A Political Profile of Student Eco-Activists. *Youth and Society*, 3, 379–397.
- DW. (23. září 2021). German parties pledge to confront climate change — or not. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/german-election-and-climate-change-what-are-the-parties-pledges/a-59285491>.
- Eckersley, R. (1992). *Environmentalism and Political Theory: Toward an Ecocentric Approach*. New York: State University of New York Press.
- El Mundo. (30. listopad 2015). Cumbre del Clima de París: Rajoy promete una ley de cambio climático y descarta 'impuestos verdes'. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/ciencia/2015/11/30/565c5cd4268e3e3f708b4593.html>.
- Energy Transition. (11. říjen 2019). Poland Discovers Ecology. Dostupné z: <https://energytransition.org/2019/10/poland-discovers-ecology/>.
- Evans, G. & d. Graaf, N. D. (Eds.). (2012). *Political Choice Matters*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, G. (2006). The social bases of political divisions in Post-Communist Eastern Europe. *Annual Review of Sociology*, 32, 245–270.
- Evans, G., & Whitefield, S. (1993). Identifying the bases of party competition in Eastern Europe. *British Journal of Political Science*, 23(4), 521–548.

Euractiv. (27. září 2022). Why the green vote has struggled in Spain. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/why-the-green-vote-has-struggled-in-spain/>.

Euractiv. (23. prosinec 2020). Poland goes all out on coal rescue against EU's higher climate goal. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/poland-goes-all-out-on-coal-rescue-against-eus-higher-climate-goal/>.

Eurativ. (26. září 2020). Poland agrees to shut coal mines by 2049. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/electricity/news/poland-agrees-to-shut-coal-mines-by-2049/>.

European People's Party. (2018). *Annual Review: For a Prosperous and Secure Europe*. Dostupné z: <https://www.epp.eu/files/uploads/2017/02/Annual-Review-2018.pdf>.

Ezrow, L., De Vries, C., Steenbergen, M. & Edwards, E. (2011). Mean Voter Representation and Partisan Constituency Representation: Do Parties Respond to the Mean Voter Position or to Their Supporters?, *Party Politics*, 17(3), 275–301.

Fernandes, J. M., & Magalhães, P. C. (2020). The 2019 Portuguese general elections. *West European Politics*, 1–13. doi:10.1080/01402382.2019.1702301.

Fleming, D. (1972). Roots of the New Conservation Movement. *Perspectives in American History*, 6, 7–91.

Greenmatch. (31. leden 2023). The Most Eco-Costly Countries in the EU. Dostupné z: <https://www.greenmatch.co.uk/blog/2018/07/top-eco-costly-countries-in-eu#government-support>.

Gerring, J. (1997). Ideology: A definitional analysis. *Political Research Quarterly*, 50, 957–994.

Gilens, M. (2012). *Affluence and Influence: Economic Inequality and Political Power in America*. New York: Princeton University Press.

Green Savers. (2013). Alterações Climáticas: Portugal surpreende e é o 3º país com melhor desempenho entre os 58 mais industrializados. Greensavers.sapo.pt. Dostupné z: <https://greensavers.sapo.pt/alteracoes-climaticas-portugal-surpreende-e-o-3o-pais-com-melhor-desempenho-entre-os-58-mais-industrializados/>.

The Guardian. (9. únor 2022). Most Conservative MPs support net zero, says Tory environment network Newspaper: *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2022/feb/09/most-conservative-mps-support-net-zero-says-tory-environment-network>.

Hajer, M. A. (1995). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Oxford University Press.

Haq, G., & Paul, A. (2012). *Environmentalism since 1945 (1st ed.)*. London: Routledge.

Harry, J. , & Harry, J. (1974). Causes of contemporary environmentalism.Humboldt. *Journal of Social Relations*, 2(1), . 3-7.

Harry, J., Gale, R., & Hendee, J. (1969). Conservation: An Upper-Middle Class Social Movement. *Journal of Leisure Research*, 1, 246-254.

Heinrich Boll Stiftung. (1. listopad 2021). A society between climate transformation and austerity policy. Dostupné z: <https://cz.boell.org/en/2021/11/01/society-between-climate-transformation-and-austerity-policy>.

Herbst, S. (1993). The meaning of public opinion: Citizens' constructions of political reality. *Media, Culture & Society*, 15(3), 437–454. doi:10.1177/016344393015003007.

Hess, D. J., & Renner, M. (2019). Conservative political parties and energy transitions in Europe: Opposition to climate mitigation policies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 104, 419–428. doi:10.1016/j.rser.2019.01.019.

Hetherington, M. J., & Suhay, E. (2011). Authoritarianism, threat, and Americans' support for the war on terror. *American Journal of Political Science*, 55(3), 546–560.

Holmes, S. (1993). *The Anatomy of Anti-Liberalism*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Hnutí duha. (2021). *Volby 2021*. Ekologické organizace hodnotí volební programy a povolební plány politických stran. Dostupné z: https://volby.hnutiduha.cz/sites/default/files/HD_ZK_Hodnoceni_predvolebnich_programu_2021.pdf.

Childs, H. (1939). By public opinion I mean .... *Public Opinion Quarterly*, 4, 53–69.

- Christy, P., & Whitefield., S. (2015). Attitudes towards the Environment: Are Post-Communist Societies (Still) Different? *Environmental Politics*, 24(4).
- Inglehart, R. & Welzel, C..(2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. New York: Cambridge University Press.
- Iyengar, S., & Kinder, D. R. (2010). *News that matters: Television and American opinion*. University of Chicago Press.
- Jet d'encre. (3. září 2013). Out of the spotlight: The role of climate policy in the Austrian election campaign. Dostupné z: <https://www.jetdencre.ch/out-of-the-spotlight-the-role-of-climate-policy-in-the-austrian-election-campaign-4465>.
- Joersen, A., & Götze, S. (12. December 2018). "La menace climatosceptique pèse aussi sur l'Europe", *Mediapart*.
- Jordan, A., & Tosun, J. (2012). "Policy Implementation." In *Environmental Policy in the European Union: Actors, Institutions and Politics*, edited by Andrew Jordan and Camilla Adelle, 247–266. London: Earthscan.
- Jost, J. T., Nosek, B. A., & Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3, 126–136.
- Knutsen, O. (2006). *Class Voting in Western Europe*. Oxford, Lexington Books.
- Kriesi, H. (2007). The role of European Integration in national election campaigns. *European Union Politics*, 8(1), 83-108.
- Ladrech, R., & Little, C. (2019). Drivers of political parties' climate policy preferences: lessons from Denmark and Ireland. *Environmental Politics*, 28(6), 1017–1038. doi:10.1080/09644016.2019.1625157-.
- Laub, L. (2012). *The struggle for the climate agenda: a discourse analysis of the Danish climate policy negotiations*. Copenhagen: CBS.
- Lippmann, W. (1922) *Public Opinion*. New York: Simon & Schuster.
- Lowe, W., Benoit, K., Mikhaylov, S., et al. (2011). Scaling policy preferences from coded political texts. *Legislative Studies Quarterly*, 36(1), 123–155
- Lupia, A., Mccubbins, M. & Popkin, S. L. Eds. (2000). *Elements of Reason. Cognition, Choice and the Bounds of Rationality*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Mair, P. (2008). The challenge to party government. *West European Politics*, 31, 211–234.
- Lehmann, P., Burst, T., Lewandowski, J., Matthieß, T., Regel, S., Zehnter, L. (2022). *Manifesto project*. Version: 2022a. Berlin: WZB Berlin Social Science Center.
- Mansbridge, J. (2003). Rethinking representation. *American Political Science Review*, 97, 515–528.
- Marcinkiewicz, K., & Tosun, J. (2015). Contesting climate change: mapping the political debate in Poland. *East European Politics*, 31(2), 187–207. doi:10.1080/21599165.2015.1022648
- Marks, G. L. H., Nelson, M., & Edwards, E. (2006). Party competition and European Integration in East and West: Different structure, same causality. *Comparative Political Studies*, 39(2), 155–175.
- McCright, A. M., & Dunlap, R. E. (2011). The politicization of climate change and polarization in the American public's views of global warming, 2001-2010. *Sociological Quarterly*, 52(2), 155-194.
- Millard, F. (1998). Environmental policy in Poland. *Environmental Politics*, 7(1), 145–161. doi:10.1080/09644019808414377.
- Miller, W. L., White, S., & Haywood, P. (1998). Political values underlying partisan cleavages in former Communist countries. *Electoral Studies*, 17(2), 197–216.
- Monroe, A. D. (1981). *Public Opinion and Ideology*. *The Handbook of Political Behavior*, 155–196. doi:10.1007/978-1-4684-3878-9_3.
- Monroe, A. D. (1979). Consistency between public preferences and national policy decisions. *American Politics Research*, 7, 3–19.
- Müller-Rommel, F. (1985). New Social Movements and smaller parties. *West European Politics*, 8, 41–54.
- news.err.es. (16. leden 2023). Parties commit to adopting climate law and creating climate minister post. Dostupné z: <https://news.err.ee/1608852350/parties-commit-to-adopting-climate-law-and-creating-climate-minister-post>.
- Oakeshott, M. (1962). *Rationalism in Politics*, London, 168.
- Ophuls, W. (1976). *Ecology and the Politics of Scarcity*. San Francisco: Freeman.

- Page, B. I., & Shapiro, R. Y. (1983). Effects of public opinion on policy. *American Political Science Review*, 77, 175–190.
- Parksepp, A., (3. březen 2023). Analysis: Parties' green visions in electoral programs). Dostupné z: <https://news.err.ee/1608903344/analysis-parties-green-visions-in-electoral-programs>.
- Parties and Elections. (7. duben 2023). Portugal. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/portugal.html>.
- Peters, Y., & Ensink, S. J. (2015). Differential responsiveness in Europe: the effects of preference difference and electoral participation. *West European Politics*, 38: 577–600.
- Politico. (2023). *Germany — National parliament voting intention*. Dostupné z: <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/germany/>.
- Politico. (21. září 2021a). German climate concerns don't translate into Green votes. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/german-climate-concerns-green-votes-chancellor/>.
- Politico. (6. září 2021b). Greece taps new minister for climate fallout after wildfires. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/greece-taps-first-climate-change-minister-after-summer-wildfires/>.
- PP.es. (24. listopad 2016). “La lucha contra el Cambio Climático es uno de los objetivos prioritarios de la política medioambiental del Gobierno”. Dostupné z: <https://www.pp.es/actualidad-noticia/lucha-contra-cambio-climatico-es-uno-objetivos-prioritarios-politica>.
- Queirós, M. (2016). Environmental Knowledge and Politics in Portugal: From Resistance to Incorporation. *RCC Perspectives*, 4, 61-68.
- Rawls, J. (1993). *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rohrschneider, R., & Miles, M. R. (2013). Representation through parties? Environmental Attitudes and Party Stances in Europe in 2013. *Environmental Politics*, 24(4), 1–24. doi: 10.1080/09644016.2015.1023579.
- Rohrschneider, R. (1993). New party versus Old Left realignments: Environmental attitudes, party policies, and partisan affiliations in four West European countries. *Journal of Politics*, 55(3), 682-701.

- Rosenbaum, W. A. (1973). *The Politics of Environmental Concern*. New York: Praeger
- Rossiter, C. (1962). Conservatism in America, *New York*, 10-14.
- Scruggs, L., & Benegal, S. (2012). Declining public concern about climate change: Can we blame the great recession? *Global Environmental Change*, 22(2), 505–515. doi:10.1016/j.gloenvcha.2012.01.
- Scruton, R. (2004). *The need for nations*. Civitas.
- Scruton, R. (2012). *Green philosophy: How to think seriously about the planet*. Atlantic Books.
- Scruton, R. (2010a). Conservatism and the environment. *Environmental Law & Management*, 22(2), 51–53.
- Scruton, R. (2010b). Environmental conservatism. *American Conservative*, 9(3), 34–38.
- Seeberg, H. B. (2016). Opposition policy influence through Agenda-setting: the environment in Denmark, 1993–2009. *Scandinavian Political Studies*, 39 (2), 185–206. doi:10.1111/scps.2016.39.issue-2.
- Schlosberg, D. (1999). *Environmental Justice and the New Pluralism*. Oxford: Oxford University Press.
- Skjærseth, J. B., & Wettestad, J. (2007). “Is EU Enlargement Bad for Environmental Policy? Confronting Gloomy Expectations with Evidence.” *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 7(3): 263–280.
- Smith, G. (2003). *Deliberative Democracy and the Environment*. London: Routledge.
- Thomassen, J. (2012). The blind corner of political representation. *Representation*, 48(1), 13–27.
- Tosun, J., & Debus, M. (2020). Right-wing populist parties and environmental politics: insights from the Austrian Freedom Party’s support for the glyphosate ban. *Environmental Politics*, 1–21. doi:10.1080/09644016.2020.1813997.
- Tucker, J. A. (2006). *Regional Economic Voting*. New York, Cambridge University Press.
- Tyson, A. (23. červenec 2021). On climate change, Republicans are open to some policy approaches, even as they assign the issue low priority. *Pew Research Center*. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/07/23/on-climate-change-republicans-are->

open-to-some-policy-approaches-even-as-they-assign-the-issue-low-priority/#:~:text=And%2062%25%20of%20Republicans%20say,low%20priority%20issue%20for%20most.

Urwin, K., & Jordan, A. (2008). Does Public Policy Support or Undermine Climate Change Adaptation? Exploring Policy Interplay Across Different Scales of Governance. *Global Environmental Change*, 18(1), 180–191.

Vincent, A. (1998). Liberalism and the Environment. *Environmental Values*, 7(4), 443–459. <http://www.jstor.org/stable/30301671>.

Wells, D. (1978). Radicalism, conservatism and environmentalism. *Politics*, 13(2), 299–306. DOI.10.1080/00323267808401670.

Whitefield, S. (2002). Political cleavages and Post-Communist politics. *Annual Review of Politics*, 5, 181–200.

Wissenburg, M. (2006). Liberalism. In A. Dobson & R. Eckersley (Eds.), *Political theory and the ecological challenge* (pp. 47–70). Cambridge: Cambridge University Press.

Wolinetz, S. (1988). Structure and strategy of the Dutch Socialist Party in the 1970s and 1980s. *American Political Science Association*. Washington, DC.

Zaller, J. R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je zanalyzovat zdali dochází k posunu environmentální politiky politických stran v zemích EU a Velké Británii v návaznosti na posun ve veřejném mínění ohledně zelené politiky a zdali se reakce liší mezi liberálními vs. konzervativními stranami a pravicovými vs. levicovými stranami. Pro výzkum byla využita data Eurobarometer, Manifesto project a V-democracy. Z dat Eurobarometer vyplynulo, že ve všech sledovaných zemích (kromě Řecka) mezi lety 2004–2021 dochází k zvyšování obav veřejnosti z environmentální hrozby. Co je ale mezi státy rozdílné je míra těchto obav. Proto byla práce rozdělena do tří částí – vysoké, střední a nízké obavy veřejnosti z environmentální hrozby, jelikož lze předpokládat, že ve státech s vysokou obavou budou strany nuceny reagovat na environmentální mínění více než ve státech, kde pro občany není environmentalismus prioritou. Výsledky analýzy ukázaly, že ve státech s vysokou obavou veřejnosti mají konzervativní strany tendenci reagovat na posilnění environmentálního mínění veřejnosti posílením své zelené politiky. Liberální strany naopak na posuny v mínění nereagují. Lze předpokládat, že se tak děje kvůli tomu, že konzervativní politické strany v těchto státech zastávají zelenou politiku méně a kvůli posunu v mínění směrem od jejich postojů k environmentalismu se ocitají v nevýhodné pozici, kterou se posilněním zelené politiky snaží změnit. Mezi stranami pravicovými a levicovými žádný rozdíl pozorován nebyl. Tyto skupiny stran na změny v environmentálním mínění v těchto státech nereagují. Ve státech se střední obavou veřejnosti žádná ze skupin stran na změny v environmentálním mínění nereagovala. To samé platí pro strany ze států s nízkou obavou. Poslední část práce posléze kvalitativně popsala environmentální politiku politických stran ve vybraných státech. Tato část práce ukázala na nesrovnalosti mezi daty Manifesto project a reálnou politikou stran. Data manifesto project tak skutečně zachycují pouze změny v programatice politické strany. Programy politických stran se ale od reálné politiky mohou lišit. Existuje tedy otázka, zdali mínění veřejnosti mění skutečně politiku strany nebo pouze marketingové strategie politických stran.

Klíčová slova: *veřejné mínění, environmentalismus, zelená politika, konzervatismus, liberalismus, pravičová politika, levičová politika*

Abstract

The aim of this thesis is to analyse whether there is a shift in the environmental politics of political parties in EU countries and the UK following a shift in public opinion on green politics and whether the response differs between liberal vs. conservative parties and right vs. left-wing parties. For this research author used data from Eurobarometer, the Manifesto Project and V-democracy. The Eurobarometer data showed in all countries surveyed (except Greece) continuously increasing public concern about environmental threats between 2004 and 2021. However, what varies between countries is the extent of these concerns. Therefore, the thesis was divided into three parts - high, medium and low public concern about the environmental threat, as it can be assumed that in states with high concern, political parties will be forced to respond to an environmental opinion more than in states where environmentalism is not a citizens' priority. The results of the analysis showed that in countries with high public concern, conservative parties tend to respond to strengthening public environmental opinion by strengthening their green politics. Liberal parties, on the other hand, do not respond to shifts in opinion. This can be assumed to be due to the fact that conservative political parties in these countries are less supportive of green politics and the shift in opinion away from their environmentalist positions puts them at a disadvantage, which they seek to change by strengthening their green politics. No difference was observed between right-wing and left-wing parties. These groups of parties do not react in these countries to changes in environmental opinion. In states with moderate public concern, none of the party groups responded to changes in environmental opinion. The same is true for parties from states with low concern. Finally, the last part of the thesis qualitatively described the environmental politics of political parties in the selected states. This part of the thesis showed the discrepancies between the Manifesto Project data and the actual politics of the parties. Thus, the Manifesto Project data really only capture changes in political party programmatic. However, political party programs may differ from their real politics. Thus, there is a question of whether public opinion actually changes party positions or only the marketing strategies of political parties.

Keywords: *public opinion, environmentalism, green politics, conservatism, liberalism, right-wing politics, left-wing politics*